

TYÖVOIMAPOLIITTISEN SOSIONOMI (AMK)- AIKUISKOULUTUSRYHMÄN ALOITUSVAI- HEEN OHJAUS - Case ASO5T 2007-2008

Helena Rautiainen

**Kehittämishankeraportti
Helmikuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Rautiainen, Helena	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 66	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Työvoimapolitiittisen sosionomi (AMK) -aikuiskoulutusryhmän aloitusvaiheen ohjaus – Case ASO5T 2007-2008		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Virtanen, Riitta		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kehittämishankkeen tavoitteena oli tuottaa tietopaketti työvoimapolitiittisen aikuiskoulutusryhmän aloittamisesta ammattikorkeakoulussa kuvaten sitä erityisyyttä ja haasteita, mitä työvoimakoulutus asettaa oppilaitokselle. Aineistona oli sosiaalialan koulutusohjelman ensimmäisen työvoimapolitiittisen sosionomi (AMK) -aikuiskoulutusryhmän ASO5T:n opintojen aloituslukuvuoden 2007-2008 työkierrossa syntynyt keskeisimmäksi valikoitu materiaali. Hankkeessa on esitelty koulutuksen suunnitteluvaihe, valintakokeet, orientoivat opinnot ASO5T-ryhmän koulutuksen alkaessa, ryhmäohjaus opinto-ohjauksen tunneilla, henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnan yksilökeskustelut ja yhteistyö työvoimahallinnon kurssikummin kanssa. Aineiston analysoinnin osalta ei voida puhua perinteisestä tutkimuksellisesta luotettavuudesta ja yleistettävyydestä, vaan sen pohjalta löytyy huomioita ja näkökulmia oppilaitosarjen käytäntöjen kehittämiseen ja parantamiseen.</p> <p>Aikuiskoulutus kytkeytyy tiiviisti työmarkkinoihin. Aikuiskoulutusta käytetään nykyisin työttömyyden hallintakeinona, puuttuvien mahdollisuuksien täydentäjänä ja koulutuksen vinoutumien oikaisijana. Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus (työvoimakoulutus) on työhallinnon rahoittamaa koulutusta, joka on opiskelijoille maksutonta. Vuonna 2003 tuli mahdolliseksi suorittaa myös korkea-asteen tutkinto työvoimapolitiittisena koulutuksena. Työvoimahallinnon säädökset tuovat muun muassa seuraavia velvoittavia tehtäviä oppilaitokselle: työpäiväkirjan pitäminen, poissaolojen seuranta, henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatiminen ja tarkistaminen tietyssä aikataulussa, opintojen maksuttomuus oppimismateriaalien käytössä, Opal-palautteiden kerääminen ja yhteinen purkaminen työvoimahallinnon kanssa, erilaisten opintohallinnon asiakirjojen lähettäminen työvoimahallintoon sekä koulutuksen lyhyiden kesälomajaksojen sijoittuminen oppilaitoksen työvuoden aikatauluissa ja opetusjärjestelyissä.</p> <p>Aikuisryhmä on aina vaativa ohjattava ja suositeltavaa on, että ryhmäohjaaja on kokenut opettajatuutori. Ryhmäohjaajalla on oltava mahdollisimman selkeä ymmärrys ensinnäkin ohjaamansa tutkintotavoitteisen opiskelun kokonaisuudesta, aikuisopiskelijan oppimisesta ja elämäntilanteen monista rooleista sekä rohkeutta tuoda esiin erilaisia näkökulmia ja olla tarvittaessa eri mieltä pätevien toiselle alalle aiemmin kouluttautuneiden aikuisopiskelijoiden kanssa. Kehittämishankkeen jatkonäkymien osalta opintojen ohjaustehtävissä toimivien opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä opiskelijatuutoreiden koulutusta tulee kehittää ja resursoida riittävästi. Riittävän opintojen ohjauksen järjestäminen mahdollistaa sen, että opiskelija voi rakentaa itselleen oman elinikäisen oppimisen ja työelämän kannalta mielekkään tutkinnon. Kehittämishanke tukee jatkossa käynnistyvien työvoimapolitiittisten koulutusten suunnittelua.</p>		
Avainsanat (asiasanat) aikuiskoulutus, aloitusvaiheen ohjaus, työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus ammattikorkeakoulussa		
Muut tiedot		

Author(s) Rautiainen, Helena	Type of Publication Development project report	
	Pages 66	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Case ASO5T 2007-2008 -Guidance Counselling During the First Year for an Employment Office Sponsored Adult Group of Social Services Work Students		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences, Teacher Education College, Education in Guidance Counselling		
Tutor(s) Virtanen, Riitta		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this development project was to produce an information packet about the special challenges and circumstances that arise for the educational institution when dealing with employment office sponsored adult student groups. The subject of this project is ASO5T, the first group of adult students of social services work sponsored by the Employment Office of Lappeenranta and the primary issues that arose during their first year of education, 2007-2008. The project presents issues from the planning phase for the degree programme, the entrance exam phase, the orientation studies for ASO5T at the beginning of their programme, group guidance counselling sessions during class-time, individual counselling sessions for the establishment of personal degree plans, and cooperation with the employment office. The results cannot be handled as strictly reliable or generally applicable, but rather can be used as a basis for the development and improvement in the daily practice of educational institutions when dealing with these challenging groups.</p> <p>Adult education is closely related to the job market, and is used nowadays as a tool for unemployment control providing opportunities for growth and re-education. The programmes for employment office sponsored education are funded entirely by the Employment Offices, and are free for the students. The possibility to apply for this type of programme at the degree programme level came about in 2003. Rules related to this type of programme include the following examples of documentation on the part of the educational institution: upkeep of attendance records, daily tracking of teaching subjects, development and maintenance of the personal degree plan, no charges for study materials usage, "Opal" feedback system usage and discussion with the employment office, provision of various documents for the employment office, and arrangement of institutional schedules to accommodate the different time schedules of the employment office sponsored groups.</p> <p>Adult groups are always a challenge, and it is recommended that the group sponsor be an experienced guidance counsellor. The counsellor must be an expert regarding the goals of the degree programme as a whole, and on how to tailor those goals to each individual student in a group full of adults fulfilling many different roles in their lives. Additionally, the counsellor must be able to take into account the many different points of view and even different opinions of adults who may already have been educated in one profession. This development project suggests that more development and money be reserved for the education and training of educators in the position of giving guidance counselling. A proper arrangement of guidance makes it possible for the adult students to build their own model of lifelong learning, and brings an educated professional to the workforce. The development project will continue to support the planning of future employment office sponsored degree programmes.</p>		
Keywords adult education, guidance during the early stages, employment office sponsored degree programme education for adults		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	2
2 AIKUISKOULUTUS ELÄMÄNKULUN RAKENTAJANA	3
2.1 Yksilöllistymiskehitys	4
2.2 Oppimisella osallisuutta.....	5
2.3 Työn ja muun elämän yhteensovittaminen	7
3 AIKUISOPISKELUN NEUVONTA JA OHJAUS.....	9
3.1 Ohjauksen käsite	10
3.2 Opintojen ohjauksen suuntaviivoja	11
3.3 Ohjauspalveluiden kehitysnäkymät.....	13
4 TYÖVOIMAPOLIITTINEN AIKUISKOULUTUS	14
4.1 Opiskelijavalinta.....	15
4.2 Koulutusaikaiset etuudet.....	17
4.3 Lomajaksot ja koulutuksen keskeyttäminen.....	18
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	20
5.1 Kehittämishankkeen selvitystehtävät	21
5.2 Aineiston kerääminen ja luotettavuus	22
6 CASE ASO5T KOULUTUKSEN ALOITUS JA OPINTOJEN OHJAUS.....	23
6.1 Valintakokeet	25
6.2 Orientoivat opinnot koulutuksen alkaessa	27
6.3 Ryhmäohjaus OPO-tunneilla	31
6.4 HOPS-keskustelut	35
6.5 Yhteistyö työvoimahallinnon kurssikummin kanssa	39
7 YHTEENVETO	42
7.1 Hankintasopimuksen veloitteet oppilaitoksen käytännöille.....	44
7.2 Opiskelijan elämäntilanne ja aikaisemmat opiskelukokemukset.....	47
7.3 Opintojen oikea-aikainen ohjaus.....	49
LÄHTEET	53
LIITTEET	55
Liite 1. Työvoimakoulutuksen rakenne ja tavoitteet	55
Liite 2. ASO5T opetussuunnitelma 2007-2010	56
Liite 3. Koulutusesite ASO5T huhtikuu 2007	58
Liite 4. Opiskelijoiden hyvinvointia edistävä toimintamalli.....	59
Liite 5. HOPS 1 -lomake	61
Liite 6. Kehityskeskustelulomake.....	64

1 JOHDANTO

Suomen menestyminen muuttuvassa toimintaympäristössä perustuu korkeatasoiseen osaamiseen, joka muodostuu vahvasta ammatillisen ja korkea-asteen koulutuksen tuottamasta monipuolisesta osaamisesta kaikissa työtehtävissä sekä kansainväistä huippua olevasta tutkimuksesta ja kehitystyöstä. Vahva yleissivistävä koulutus muodostaa perustan, jolle korkealaatuinen osaaminen rakennetaan. Osaavan työvoiman saatavuus on menestymisen edellytys. Väestön ikärakenteen muutos on johtamassa pulaan ammattitaitoisesta väestöstä, kun vuosina 1945-1949 syntyneet ns. suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle. Osaavan työvoiman tarpeen tyydyttäminen edellyttää tehokasta työvoimapolitiikkaa ja työvoimapalveluja sekä työperusteisen maahanmuuton lisäämistä.

Korkeakoululaitos muodostuu kahdesta toisiaan täydentävästä sektorista, jossa yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on eri tehtävät ja profiilit. Yliopistojen toiminnassa korostuu tieteellinen tutkimus ja siihen pohjautuva koulutus. Ammattikorkeakoulujen tehtävässä korostuu työelämälähtöisyys sekä alueen ja pk-sektorin tarpeet. Korkeakoululaitosta kehitetään yliopistoista, ammattikorkeakouluista ja niiden välisistä yhteistyösopimuksiin perustuvista uusista yhteenliittymistä muodostuvana kokonaisuutena niin, että uudet korkeakoulurakenteet ovat pääosin käytössä vuonna 2012. (Opetusministeriö 2007.)

Korkeakoulujen profiileja ja painotuksia kehitetään sekä korkeakouluverkkoa kootaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi yhteistyön ja instituutioiden yhdentymisen kautta. Tällä pyritään tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden sekä kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistamiseen. Koulutus- ja tutkimuspalveluiden vaikuttavuuden vahvistamiseksi ja liiketoiminnalliseksi hyödyntämiseksi kehitetään korkeakoulujen ja muiden toimijoiden yhtenäisiä rakenteita. (mt.)

Vuonna 2003 tuli mahdolliseksi suorittaa korkea-asteen tutkinto myös työvoimapolitiittisena koulutuksena. Aluksi lähdettiin varovaisesti liikkeelle, mutta nykyisin muun muassa ammattikorkeakoulututkintojen tarjonta on lisääntymässä. Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulusta työvoimapolitiittisia ryhmiä on valmistunut vasta yksi merkonomista tradenomiksi vuonna 2006. Tällä hetkellä koulutuksessa ovat kaksi sairaanhoitajaryhmää (AMK) ja röntgenhoitajaryhmä (AMK), jotka valmistuvat vuosina 2008,

2009 ja 2010 sekä 3.9.2007 koulutuksensa aloittanut aikuissosionomiryhmä (AMK), joka valmistuu 1.6.2010.

Tarkoituksena on tehdä kehittämishankkeena tietopaketti työvoimapoliittisen korkeasteen koulutusryhmän aloittamisesta kuvaten sitä erityisyyttä, haasteita ja lisämausteita, mitä työvoimakoulutus asettaa oppilaitokselle ja nostaa esiin opintojen ohjauksen erityiskysymyksiä. Kehittämishankkeeni on selvitys- ja kartoitustehtävä, jonka keskiössä ovat käytännölliset ongelmat, joihin haetaan taustatietoa, kuten koulutuspäällikkö Jukka Lerkkanen luennollaan 8.5.2007 totesi: ”Yleisesti kehittämishankkeen tavoitteena on toimintojen ja käytäntöjen parantaminen.”

Kehittämishankkeeni tukee jatkossa aloitettavien ryhmien käynnistämistä niin, ettei samoja kysymyksiä tarvitse toistuvasti hämmästellä ensi kertaa, vaan selviää tietojen päivittämisellä tai ainakin voi verrata uusia kokemuksia aiempiin kuvattuihin. Täydennys- ja kehityspalveluyksiköllämme on suunnitelmissa aloittaa seuraava työvoimapoliittinen sosionomi (AMK) -aikuiskoulutusryhmä syksyllä 2008 Imatralla, joten kehittämishankkeeni ehtii jo siihen pohjatiedoksi.

Opinto-ohjaajankoulutuksen verkostoharjoitteluni Lappeenrannan työvoimahallinnossa antoi näkökulmia kehittämishankkeen tarpeellisuuteen, sillä etsiessäni ei löytynyt valmista tietoa työvoimapoliittisten koulutusryhmien ammattikorkeakoulututkintojen suorittamisen erityiskysymyksistä. Opal-palautteiden laajoja yhteenvetoja on saatavissa, mutta ne antavat vain viestiä opetuksen laadun päälinoista, eivätkä varsinaisesti vastaa aloittamiseen ja ohjaukseen liittyviin konkreettisiin käytännön kysymyksiin.

2 AIKUISKOULUTUS ELÄMÄNKULUN RAKENTAJANA

Aikuiskoulutusta tulisi kehittää tehokkaaksi ja kokonaisuutena toimivaksi järjestelmäksi. Oppilaitoksissa on löydettävä sellaisia tapoja järjestää opetusta, opettaa ja ohjata, että myös aikuisille on mahdollista suorittaa tutkintoja missä elämänvaiheessa tahansa. Aikuiskoulutusjärjestelmän sirpaleisia etuuksia ja hajanaista hallintoa pitäisi selkiyttää. Aikuiskoulutuksen tarve ja merkitys kasvavat muun muassa seuraavista syistä:

- Yhteiskunnan tavoitteena on saada ihmisille pidemmät työurat, jolloin taitojen ja tietojen ajan tasalla pitäminen sekä kehittäminen ovat välttämättömiä.
- Teknologian ja työyhteisöjen kehitys kiihtyy
- Aikuisväestön osaamisen kehittäminen on välttämätön edellytys työmarkkinoiden dynamiikalle. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2006.)

Tutkinnon suorittamisessa otetaan yhä enenevässä määrin huomioon aikuisen opiskelijan lähtökohdat. Voidaan puhua asiakas-/opiskelijälähtöisestä tavasta järjestää opiskelumahdollisuuksia. Aikuiskoulutuksen keskeinen asia on opiskelijan koulutusmotivaatio. Sitä tulee edistää ja tukea koulutuksen sisällöllisillä ratkaisuilla, aikuispedagogiikalla ja uudella teknologialla. Oikea asenne elinikäiseen oppimiseen tulisi jokaisen opiskelijan omaksua jo varsinaisena opiskeluaikana. (Honkanen & Tuominen 2007, 50.)

2.1 Yksilöllistymiskehitys

Työ muuttuu nopeasti. Osaaminen korostuu, tietotekniikka muovaa työtehtäviä, työvoima ikääntyy, kansainvälisyys ulottuu yhä useampiin toimenkuviin, lyhytaikaiset työsuhteet ja ammatinvaihdot yleistyvät. Yhteiskunnan, sosiaalisten ryhmien ja yksilön mahdollisuus ennakoida ja ohjata elinympäristönsä muutoksia on käynyt aiempaa epävarmemmaksi, ja siksi riskiyhteiskunnassa kaikki ovat potentiaalisia syrjäytyjiä (Lehikoinen & Saarniaho & Suikkanen 2002, 19). Yksilöllisen vapautumisen käänköpuolena yksilön vastuu omasta pärjäämisestään on kasvanut. Erityisinä haasteina ovat ammattitaidon jatkuva ylläpitäminen, uusiutuminen ja valmius ammatin vaihtoon.

Yksilöiden elämä kulkee monimuotoisempia ja vaihtelevampia teitä. Koulutuksen tarjonnasta ollaan siirtymässä pätevyuden kysyntään. Laajeneva oppimisen alue nostaa esiin kysymyksen: miten suhtautua opittuun, jota kukaan ei ole mitannut tai arvioinut. Yhteiskunnallinen muutos johtaa vastakohtaisuuksien lisääntymiseen. Tiedon ja osaamisen merkityksen kasvu tarkoittaa myös työvoiman valikoitumista, jolloin erot voittajien ja häviäjien välillä kasvavat, ellei tilanteeseen vaikuteta aktiivisella yhteiskuntapolitiikalla. (Mts. 22.)

Yksilönäkökulma on keskeinen osaamisyhteiskunnan toteutumisessa hyvinvointiyhteiskuntana. Yksilön täytyy löytää mielekkäät perustelut ja kannustimet osaamispä-

omansa kartuttamiseen. Yhteiskunnan, työntäjän ja yksilön itsensä on yhteistyössä ratkaistava kaikkia vähintäänkin kohtuullisesti hyödyttävä toimintavaihtoehto. Kolmas ristiriita on uusiutumistarpeiden ja mahdollisuuksien välillä. Aiemmin osaaminen on kehittynyt sukupolvisyklin tahdissa. Yksilöltä ei edellytetty työuransa aikana kuin yhtä ammatillista pätevyyttä ja siinä lähes luonnostaan tapahtunutta kehittymistä. Nykyään muutosvauhti on sukupolvea paljon nopeampi rytmi. (Mts. 22.).

Huolestuttavaa on myös työelämän koventumisen myötä aiheutuneet tapahtamiset terveyden pettämisen myötä kokonaan työelämän ulkopuolelle. Työ kysyy enemmän psyykettä kuin aiemmin. Vuorovaikutustyö on olennainen osa monessa ammatissa: esiinnyttäen, ollaan kokouksissa ja palaverissa. Työn ja vapaa-ajan rajat ovat hämärtyneet. Vuosittain noin 4000 työntekijää jää työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveydellisistä syistä sairastuttuaan masennukseen. Masennuksen vuoksi työelämästä syrjäytyvä on usein keski-ikäinen korkeakoulutettu, tunnollinen uupujanainen, jolta jää työelämästä syrjäytyttyään lähes 20 vuoden työpanos hukkaan heitetyksi. Eläketurvakeskuksen johtaja Riitta Korpiluoma totesikin TV-ohjelmassa *Inhimillinen tekijä* 10.10.2007, että: ”Työ on saatava ihmiskuntoon niin, että siinä kykenisi ja olisi mielekästä toimia koko työikänsä.”

2.2 Oppimisella osallisuutta

Koulutus on yleensäkin oman elämän pohdinnan ja arvioinnin vaihe, jossa käsitykset itsestä tai omasta elämästä muuttuvat ja elämään lähdetään hakemaan uusia rakenteita. Yhden uran asemasta ihmiset joutuvat rakentamaan yksilölliset elämänsä, risteilevät uransa, useat opiskelunsa ja uudelleen koulutuksensa. Monet koulutukset, jatkuva oppiminen, useat työt, osa-aikatyö, pätkätyöt ja työttömyys vuorottelevat ja esiintyvät päällekkäin. Koulutusyhteiskunnan julkisessa keskustelussa koulutukseen osallistumista pidetään yksilön oikeutena, mutta toinen puoli asiaa on, että siitä on tullut yksilölle myös velvollisuus. Aikuisen päättäessä aloittaa opinnot motiivina on yleensä sisäinen kiinnostus. Opiskelulta odotetaan ennen kaikkea jotain myönteistä, koulutus-hyvää. Koulutus on myös hyväksytty keino hakea uutta näkökulmaa elämään ja sitä kautta tehdä myös irtiotta esimerkiksi perheeseen, työhön sekä hakea ratkaisuja elämänmuutoksissa tai elämän muuttamiseksi. (Kilpeläinen 2004, 1-3.)

Aikuinen joutuu miettimään ja arvioimaan, mitä se hyvä, jota hän koulutuksella tavoittelee, merkitsee hänen elämäntilanteelleen. Lähiyhteisön tuki opiskelulle on tärkeä. Perhesopimukset ja neuvottelut ovat tyypillisiä. Niillä pyritään varmistamaan arjen sujuminen opintojen aikana sekä tilan saaminen opiskelulle. Puolison ja lähiyhteisön kannustava asenne on merkittävää opiskelun aloittamiselle sekä opintojen kuluessa. Aikuinen selvittää myös taloudelliset tekijät ennen opintoihin sitoutumista. (Mts. 5.)

Aikuiskoulutus elämänculun rakentaja on *mahdollisuustekijä*. Aikuiskoulutuksella on mahdollisuus paikata nuoruuden koulutuspuutteita, ja se tuottaa myös mahdollisuuksia toimia laajemmin yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla. Toiseksi aikuiskoulutus on *muutostekijä*, jolla haetaan muutosta sekä aikaisempaan työuraan että omaan elämään. Kolmanneksi aikuiskoulutus on elämänculun rakentajana *selviytymistekijä*, jolla pyritään säilyttämän työmarkkina-asema sekä takaamaan elämän sujuvuus. (Mts. 6-7.)

Hyvä peruskoulutus, korkeampi ja syvällisempi ammatillinen koulutus tarjoavat yksilölle monentasoisia välineitä työuran ajalliseen rakentamiseen sekä lisäävät yksilön motivaatiota ja voimavaroja toimia ylipäättään työelämässä. Uran pituus riippuu yksilötasolla kyvystä ja halusta toimia aktiivisesti objektiivisella ja subjektiivisella työuralla, työmarkkinoilla tapahtuvassa uraneuvotteluprosessissa sekä työn kentillä. Näissä kaikissa tarvittavat kyvyt voidaan jakaa tuotannollisiin, innovatiivisiin, normatiivisiin ja inhimillisiin kvalifikaatioihin. Ihmisten yleisinhimilliset tarpeet ovat uraprosessissa tiedostettuina tai tiedostamattomina sekä ratkaisevassa asemassa työuran kokonaispituuden kannalta. Mikäli yksilön tarpeet tulevat työelämässä tyydytetyiksi, säilyvät hänen työmotivaationsa sekä viime kädessä myös hänen henkinen ja fyysinen työkykynsä. (Jokinen & Luoma-Keturi 2005, 2.)

Elinikäinen oppiminen tarvitsee tuekseen elinaikaisen ohjauksen. Aikuisuudessa korostuvat itsenäisyys ja vastuullisuus. Aikuisten ohjaustarpeet voivat liittyä työssä jaksamiseen ja perhe-elämän haasteisiin. Ikääntyneiden työntekijöiden ja eläkeläisten ohjaustarpeet ovat uusi kasvava haaste. Kaikissa ikävaiheissa opintojen ohjauksen tavoite on lisätä osallisuutta ja estää syrjäytymistä. (Lerkkanen & Virtanen 2005, 36-37.)

2.3 Työn ja muun elämän yhteensovittaminen

Ihmisen elämänkaaren vaiheet vaikuttavat siihen, mitä työelämältä halutaan ja mitä muita asioita ihminen elämässään pitää tärkeänä. Mediassa paljon puhuttu työn ja perhe-elämän yhdistäminen eivät suinkaan ole ainoat ihmisten ajasta kilpailevat asiat. Myös opiskelu, harrastukset, ystävyysuhteiden ylläpito, parisuhde, kotityöt ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen kilpailevat ajasta työn ja perheen lisäksi. Iän lisäksi mielenkiinnon kohteisiin ja ”aikarosvoihin” vaikuttaa muun muassa henkilön sukupuoli.

Työntekijät jaksavat paremmin ja työpaikan ilmapiiri paranee, kun ihmisten erilaiset elämäntilanteet huomioidaan. Työterveyteen vaikuttavat paitsi työntekijän fyysinen ja henkinen hyvinvointi myös sosiaaliset suhteet niin työyhteisössä kuin yksityiselämässäkin. Talouden hyvinvointi on monin tavoin yhteydessä inhimilliseen hyvinvointiin. Työ antaa ihmiselle sekä ystävyysuhteita, statuksen, identiteetin tunteen sekä parhaimmillaan virikkeellisen toimintaympäristön. Työ yhdistää yksilön laajempiin tavoitteisiin. (Jabe 2005.)

Ongelmat sukupuolten välisen työtaakan tasapainottamisesta nousevat useisiin arki-keskusteluihin ja mediateksteihin. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen problematiikka on työelämää, sosiaali- ja tasa-arvopolitiikkaa sekä talouselämää yhdistävä laaja alue. Kyse on työelämän organisoimisesta, sukupuolten välisen työnjaon tasa-arvoisesta kehittämisestä, naisten oikeudesta ansiotyöhön, miesten oikeudesta vanhemmuuteen sekä lasten oikeudesta molempiin vanhempiin ja korkeatasoiseen, jatkuvuudeltaan turvattuun päivähoidon.

Vanhemmuus ei pääty muutaman viikon isyysvapaaseen, ei useamman kuukauden vanhempainvapaaseen eikä edes parin vuoden hoitovapaaseen. Työ- ja perhe-elämää on sovittelava yhteen monen vuodenajan. Työaikoja järjestettäessä on otettava huomioon lasten sairastelut, päivähoidon ja koulun aikataulut ja vanhempainillat, lasten harrastukset – ja tietysti oma halu viettää aikaa yhdessä lapsen kanssa. Isillä ja äideillä on mahdollisuus lyhentää työaikaansa osittaisen hoitovapaan turvin aina siihen saakka, kun lapsi päättää toisen kouluvuotensa. Toki joustavista työajoista voi sopia työnantajan kanssa muutenkin, vaikka Suomessa perinteisesti vallitsee kokoaikatyön kulttuuri.

Naisten ja miesten työnjaon muuttuminen on hidasta niin työelämässä kuin kotonakin. Vanhemmuuden vastuun jakamisessa muutosta on tapahtunut ehkä hieman enemmän kuin kotitöiden tekemisessä. Se, että naiset ovat edelleen perhevapaiden pääasiallisia käyttäjiä, koetaan luonnolliseksi. Äitiys- ja vanhempainvapaan kokonaisuudesta on tapana puhuakin äitiyslomana. Naiset kokevat enemmän ajan niukkuutta, ahtaalle joutumisen ja väsymisen tunteita, millä on tutkimusten mukaan kytkentä edelleen sitkeästi elävään perheen työnjakomalliin, jossa nainen perinteisesti vastaa arjen pyörytyksestä. Mikäli mallin muuttaminen ei neuvotellen onnistu, naiset ratkaisevat ristiriidan asettamalla vähemmän vaatimuksia kodille ja organisoivat kotitöitä uudelleen toisin sanoen muuttavat kotirooliaan. (Kilpeläinen 2004, 5.)

Teemoina keski-ikäisten osalta nousevat työelämässä jaksaminen ja työsyrrjintä. Keski-ikäisten lapset ovat jo muuttaneet pois kotoa ja vanhemmilla on jälleen aikaa panna työhönsä ja harrastuksiinkin. Tässä ikävaiheessa tärkeitä ovat luovat työtehtävät, työssä itsensä toteuttaminen. Vaikka aikaa onkin nyt enemmän, keski-ikässä voimia vievät usein oma heikentyvä fyysinen kunto ja mahdollinen omien vanhempien hoitaminen. Lisäksi kuvioihin tulevat vähitellen eläkesuunnitelmat.

Kauppätieteiden tohtori Raili Moilanen kysyy artikkelissaan Ikäasenteet muuttuvat hitaammin kuin ikä (Talouselämä 11/2007), onko meillä varaa hukata kaikki se osaaminen ja viisaus, mikä konkareille on kertynyt. Oppimista ja luovuutta voi aktivoida hyvässä työyhteisössä hyvän esimiehen tuella. Vaativissa asiantuntijatehtävissä kokemus lisää tuottavuutta. Arvostus ja asenteet ovat keskeisiä työssä jaksamisessa ja jatkamisessa. Suhtautumalla myönteisesti ja kannustavasti, luomme onnistumisen ja kehityksen positiivisen kehän.

Aikuisopiskelun ja työn yhdistämisessä erittäin merkittävää on oman perheen, työnantajan, erityisesti oman lähiesimiehen sekä työtovereiden kannustus ja tuki. Tekemättömien asioiden kaaos on tuttua ruuhkavuosiaan eläville ihmisille. Stressi syntyy usein pienten tekemättömien asioiden paljoudesta, eikä niinkään niiden työläydestä. Ajan käytön organisointi ja kohtalaisen hyvä itsekuuri ovat välttämättömiä moniroolisissa elämäntilanteissa. Oleellisinta on, että järjestelmällisyys auttaa raivaamaan aikatauluihin myös vapaita hetkiä, jolloin lempiharrastustaan tai merkittäviä sosiaalisia suhteitaan ei tarvitse hylätä opiskelun, perheen ja työn yhteensovittamisen haasteellisessa yhtälössä.

Kilpeläisen (2004, 5) mukaan perheiden tunnesuhteet näyttävät muuttuvan koulutusprosessin aikana. Osittain ympäristö väsyä opiskelun vaatimiin järjestelyihin. Sosiaalisia paineita perheeseen aiheuttaa pyrkimys olla mahdollisimman hyvä puoliso ja vanhempi, mutta toisaalta opiskelu synnyttää sitoutumista opiskeluun ja opiskeluryhmää kohtaan. Naiset kokevat enemmän ajan niukkuutta, ahtaalle joutumisen ja väsymisen tunteita, millä on tutkimusten mukaan kytkentä edelleen sitkeästi elävään perheen työnjakomalliin, jossa nainen perinteisesti vastaa arjen pyöryksestä. Mikäli mallin muuttaminen ei neuvotellen onnistu, naiset ratkaisevat ristiriidan asettamalla vähemmän vaatimuksia kodille ja organisoivat kotitöitä uudelleen toisin sanoen muuttavat kotirooliaan.

3 AIKUISOPISKELUN NEUVONTA JA OHJAUS

Aikuisopiskelun tietopalvelut, neuvonta ja ohjaus ovat osa elinikäisen oppimisen politiikkaa. Työelämä ja työikäinen aikuisväestö tarvitsevat ammattitaitoiset ja monipuoliset neuvonta- ja ohjauspalvelut. Verkko- ja puhelinneuvonnan sekä ryhmä- ja henkilökohtaisen neuvonnan ja ohjauksen pitäisi vastata asiantuntevasti ja oikea-aikaisesti ura- ja kouluttautumissuunnitelmien laatimista konkreettisesti tukien. Työelämän ja yhteiskunnan muutokset lisäävät tarvetta urasuunnitteluun ja osaamisen kehittämiseen koko työuran ajan. Ohjauksellista tukea ei ole riittävästi tai kattavasti saatavissa ennen koulutus päätösten tekemistä, eikä myöskään oppilaitoksissa ja korkeakouluissa valittujen tutkintojen ja opintojen tueksi.

Ongelmallista korkea-asteella on se, että siellä on perin vähän ohjaustehtäviin osaamisen/pätevyys antavan koulutuksen saanutta henkilöstöä. Suurimmalla osalla ei ole minkäänlaista koulutusta, vaikka he toimivat päivittäin ohjauksen monenlaisten kysymysten kanssa. Ohjauksen asiantuntemus puuttuu joko kokonaan tai saatu koulutus on pirstalemaista ja satunnaista kurssi- tai koulutuspäivätyyppistä. Ohjauksen aseman vahvistaminen edellyttää uudistustoimia myös koulutus- ja korkeakoululainsäädännössä. (Työministeriö 2006, 23-27.)

Aikuinen opiskelija eroaa ohjattavana nuoresta opiskelijasta siten, ettei hae ohjausta helposti, vaan kokee, että aikuisen edellytetään selvittävän myös opiskeluunsa liittyvät ongelmat itseohjautuvasti. Tässä ohjausta toteuttavien henkilöiden on syytä olla ”kuu-

lolla” tutkinnon suorittajien suhteen ja ottaa oma-aloitteisesti esille asioita, joista opiskelijoilla näyttää olevan epätietoisuutta. Opintojen ohjauksesta tulee luoda sellainen kuva, että sen saaminen kuuluu tutkinnon suorittajan oikeuksiin. Välittyvän tiedon tulisi olla riittävän monipuolista ja kulkea ohjauksen toteuttajien välillä mahdollisimman reaaliaikaisena. (Honkanen & Tuominen 2007, 53.)

3.1 Ohjauksen käsite

Heikki Pasanen toteaa (2003, 11), että ohjaus voidaan ymmärtää ainakin neljällä seuraavalla tavalla:

- tietyn ammattiryhmän ja yksittäisen profession toiminnaksi
- tietyn toimintaympäristön tai kontekstin mukaisesti eriytyväksi muista (ohjaus)ympäristöistä
- metodisesti vuorovaikutuksen tietyksi tavaksi tai muodoksi
- auttamisen metodologiaksi, joka perustuu omiin periaatteisiinsa.

Oppilaanohjaus on Suomessa 1960-luvulta lähtien eriytynyt kolmeksi toisistaan melko riippumattomaksi osa-alueeksi: ammatinvalinnan ohjaukseksi, kasvatukselliseksi ohjaukseksi ja opiskelun ohjaukseksi (Vuorinen 2006, 29). Nykyisin ohjaus nähdään laaja-alaisena erilaisia menetelmiä soveltavana toimintana. Ohjaus professionaalistui 1970-luvulla ohjausalan koulutuksen käynnistyessä, kun peruskouluun tarvittiin uusi ammattiryhmä, opinto-ohjaajat.

Samalla, kun ohjaus professionaalistui, syntyi tarve erottaa se itsenäiseksi toiminta-alueeksi suhteessa muihin auttamis- tai ihmissuhdeammatteihin. Lerkkasen (2002, 48) mukaan oppilaitosten ohjauspalveluissa pitäydytään psykoterapiaa kapea-alaisemmassa ongelmanratkaisussa, koska oppilaitoksissa ohjauspalveluihin hakeudutaan pikeminkin tietojen ja taitojen puutteesta johtuen kuin psyykkisen pahoinvoinnin takia. Ohjauksen kannalta eriytymätön tilanne ei ole helppo, koska se leimautuu helposti paikkaansa etsivänä vain kielteisten ja ongelmallisten tilanteiden käsittelyn tavaksi. Oppilaitoskontekstissa ohjauksen tehtävät koskettavat kasvatusta, koulutusjärjestelmää, työelämää ja elämänsuunnittelua. (Pasanen 2003, 19-20.)

Ohjaus on vuorovaikutuksellista, merkityksistä neuvottelua, jossa ohjaaja on ennen kaikkea vuorovaikutuksen tuottamisen asiantuntija ja ohjattava oman tekemisensä,

perspektiiviensä, tilanteensa ja tehtäviensä asiantuntija. Ohjaajan perustehtäväksi muodostuu saada vuorovaikutus toimimaan niin, että ohjattava pystyy prosessoimaan asiansa esille, jolloin sitä vasta on mahdollista myös käsitellä. Tämä ulkoistamisen periaate pätee sekä yksilö- että ryhmävuorovaikutuksessa. Ryhmän ohjaaminen edellyttää ohjaajalta lisäksi käsitystä ryhmäprosesseista, -dynamikasta ja yleisemmin ryhmäilmiöistä. (Mts. 13-14.)

Ohjauksen auttamisnäkökulmassa korostuu Pasasen (Mts. 12) mukaan ohjattavan subjektiisuus eli asiakasta autetaan auttamaan itseään. Tavoitteena on tällöin asiakkaan voimavaraistuminen (empowerment) ja itseohjautuvuuden kasvu. Kunnioitus ja empatia ovat aina onnistuvan ohjaussuhteen perusedellytyksiä. Ohjaaja auttaa työskentelyssään asiakasta prosessoimaan tekemisiään ja asiakasta itseään uusiin vaiheisiin antamalla ohjauksellisesti aikaa, huomiota ja kunnioitusta (Mts. 23).

Vuorinen (2006, 32) päätyy elinikäiseen oppimiseen sitoutuvaan Euroopan unionin jäsenmaiden opetusministerien 2004 hyväksymään seuraavaan ohjauksen määrittelmään: *”Elinikäiseen oppimiseen liittyvällä ohjauksella tarkoitetaan erilaisia toimia, joiden avulla kaikenikäiset kansalaiset voivat määrittellä valmiutensa, taitonsa ja kiinnostuksensa missä tahansa elämänvaiheessa, tehdä koulutukseen ja ammattiin liittyviä päätöksiä sekä hallita yksilöllistä kehityskaartaan oppimisessa, työssä ja muussa sellaisessa toiminnassa, jossa valmiuksia ja taitoja opitaan ja/tai käytetään.”* Esimerkkejä kyseisistä toimista ovat tietojen ja neuvojen antaminen, opinto-ohjaus, tietojen ja taitojen arviointi, opastus, neuvottelu, päätöksenteko- ja uranhallintataitojen opettaminen.

3.2 Opintojen ohjauksen suuntaviivoja

Aikuisopiskelun ohjauksen pyrkimyksenä on, että opiskelijalle muodostuu henkilökohtainen suhde opiskeluun, jonka turvin hän voi suunnitella, käynnistää, ylläpitää ja ohjata oppimisprosessiaan. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) on työväline, jonka avulla opintoja voidaan yksilöllistää eli sopia yksittäistä opiskelijaa varten tehtävistä koulutusjärjestelyistä. Henkilökohtaistamisen avulla opiskelija ottaa opiskelunsa omaan hallintaansa tekemällä valintoja, joiden avulla hän arvioi pidemmällä aikavälillä hyötyvänsä opiskelusta. Käytännössä henkilökohtaisten opiskeluohjelmien työstäminen edellyttää ohjausta, jossa opiskelijaa ei ohjata mihinkään tiettyyn suun-

taan, vaan häntä paremminkin autetaan ohjaamaan itseään erilaisissa opiskeluun liittyvissä tilanteissa. (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004, 17-18.)

Opiskelijakeskeisesti ajateltuna riittävä orientaatio ja oppimisen tukeminen opiskeluaikana johtavat siihen, että opiskelun myötä opiskelijassa tapahtuu muutoksia: henkilökohtainen ja ammatillinen kasvu, valmius itseohjautuvuuteen ja jatkuvaan itsensä kehittämiseen sekä oman toiminnan jatkuvaan reflektioon. Tuloksena muodostuu ammattimainen suhde työhön – asiantuntijuus. (Kallberg 2002, 88.)

Opintojen edistämistä on tarkasteltava monista näkökulmista esimerkiksi opiskelijan, oppilaitoksen, yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kannalta. Opintojen keskeytyminen tai pitkittyminen voi olla jostakin näkökulmasta, usein opiskelijan itsensä kannalta katsottuna myönteinen asia, jota ei tule torjua. On tärkeää saada opiskelija näkemään oma vastuunsa opintojensa edistymisestä. Koulutuksen markkinoinnin ja siihen liittyvän etukäteisinformaation tulee olla rehellistä ja antaa oikea kuva opetustarjonnasta ja koulutuksen sisällöstä. Opintojen tehokas läpäiseminen vaatii opetuksen ja opintojen suoritustapojen joustavuutta ja monimuotoisuutta. Opintojen etenemisen seuranta on vahvistettava ja luotava sen pohjalta mahdollisuudet henkilökohtaisen ohjauksen saamiseen oikea-aikaisesti. (Kokko & Kolehmainen 2002, 54-59.)

Ryhmäohjauksessa toteutuvat ohjauksen perusannit: ryhmäohjauksessa osallistujina olevat yksilöt saavat tilaa ja aikaa selventää omia elämänsä tilanteitaan ja kysymyksiään sekä ryhmän että ohjaajan toimiessa ohjauksen varantoina ja resursseina. Samalla ryhmäohjauksessa todentuvat tietyt ryhmän peruselementit: yhteiset tavoitteet ja intressit, yhteiset normit, ryhmään kuulumisen kokemus, ryhmän palkitsevuus ja vuorovaikutteisuus. Ryhmäohjaus jaetaan yleisesti kehityksellisiä tavoitteita palvelemaan ryhmäohjaukseen ja kriisien hoitoon tähtäävään ryhmäohjaukseen. Ryhmäohjaus voi toimia jatko-opintoihin ohjaamisessa, opiskelutaitojen ohjauksessa, henkilökohtaisen kasvun tukemisessa sekä ammatillisen suuntautumisen ohjauksessa. (Vanhalakka-Ruoho 2004, 139-142.) Ryhmäohjausmuotoa käytetään paljon aikuisryhmien kanssa ammattikorkeakoulussamme, sillä sen sosiaalinen merkitys ryhmätunteen kehittymisenä ja osallisuutena tiettyyn toimintakulttuuriin on merkittävä.

Itseohjautuva, tutkiva, kehittävä ja refleksiivinen ammattitaito on postmodernin ajan sivistysprojekti. Jos se otetaan vakavasti, se haastaa opiskelijan ja opettajan kulke-

maan minäkeskeisyydestä kohti minän ja maailman dialogia. Edellinen vaatii heittäytymistä elämään, ajattelemaan ja toimimaan toisin, mikä vaatii oppilaitoksilta tilaa ja aikaa. Opiskeluaika on opiskelijan matkaan saattamista. Oppilaitoksen oven sulkiesaan opiskelija on noviisi, joka on aloittamassa matkaansa kohti syvenevää ammattitaitoa. (Kuosmanen 2001, 79-80.)

3.3 Ohjauspalveluiden kehitysnäkymät

Aikuiskoulutuksen nykytilaa, kysyntälähtöistä toteutusta, mitoitusta ja kehittämistarpeita on selvitetty lukuisissa työryhmissä, kehittämishankkeissa ja selonteoissa kansallisesti ja alueellisesti. Kaikissa näissä raporteissa on listattuna aikuisten ohjauksen puutteita ja esitetty niihin ratkaisutoimenpiteitä. Panostukset aikuisten ohjaukseen eivät vielä yllä tarvittavalle tasolle. Aikuisten heterogeeniset ohjaustarpeet ovat vaikeasti tunnistettavia, konkretisoitavia, ja kun yhtä ainoaa toimintatapaa ei voida noudattaa, on vaikea toimia konkreettisesti. Ollaan vähän kuin odottavalla kannalla, josko ”joku” keksisi vielä jotain uutta tai synteesiä aiemmista aikuisten ohjauspalveluiden kehittämisehdotuksista, vaikka ohjauksen menetelmä ja työkaluja on lukuisia tarjolla. Kolmas syy voi olla harha siitä, että aikuisopiskelijan vastuu opinnoistaan on sisäänrakennettu ja auttaa myös ohjautumaan oikeisiin valintoihin. (Söyring 2007, 1-2.)

Ohjausta voidaan kuvata toimintaympäristönä, joka muodostuu erilaisista ohjauksellisista työmuodoista. Tällaisia ovat muun muassa neuvonta, tuutorointi, ohjauskeskustelu, toiminnalliset menetelmät ja *verkko-ohjaus*, jonka merkitys on lisääntymässä. Ydinkysymys lienee kuitenkin lopulta tässäkin se, miten ohjaava- ja opetushenkilöstö asennoituvat ja hallitsevat verkkopalveluiden käytön ja osaavat soveltaa niitä omassa toiminnassaan. *Kollektiivinen motivaatio* on henkilökohtaisen motivaation ja oppimisstrategioiden jälkeen tärkein vaikuttaja yhteistoiminnallisen verkko-oppimisen oppimisessä. Kollektiivinen motivaatio kannustaa ryhmätyöskentelyyn ja jaettuun oppimiseen. (Mts. 5.)

Muualla opitun tunnistaminen ja tunnustaminen on haaste koulutusväylien ja jatkumoiden onnistumiselle. Tähän tarvitaan opetushenkilöstön ajankäyttöä (resursointia) yhteiseen suunnitteluun, mutta se tuo myös säästöjä ja toimii aikuisopiskelijan opiskelumotivaatiota tukevana, kun opintoaikoja voidaan lyhentää päällekkäisyyttä purkamalla. Vaikeinta on muualla kuin muodollisessa koulutuksessa hankitun osaamisen

tunnistaminen. Käytäntöjen systematisointi, dokumentointi ja yhtenäistäminen on tarpeellista luotettavuuden ja läpinäkyvyyden edistämiseksi. Haastetta yhteistyölle ja ohjauspalveluille siis riittää. (Mts. 5.)

4 TYÖVOIMAPOLIITTINEN AIKUISKOULUTUS

Työvoimakoulutus on työikäisen väestön koulutusta, jonka tavoitteena on parantaa osallistujien mahdollisuuksia pysyä työmarkkinoilla tai päästä sinne takaisin. Useimmiten työvoimakoulutus on ammatillista jatko- ja täydennyskoulutusta aiemmin joko opiskelemalla tai työssä opitulle ammattitaidolle. Suuri osa koulutuksesta on näyttötutkinto- tai opetussuunnitelmaperusteista ammatilliseen tutkintoon tai tutkinnon osaan johtavaa koulutusta (Liite 1), jossa aiemmin opittu huomioidaan laatimalla opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS).

Vuodesta 2003 lähtien ammatillisena työvoimakoulutuksena on voinut suorittaa loppuun keskenjääneen korkeakoulututkinnon tai täydentää aiemmin suoritettua opistoasteen tutkinnon ammattikorkeakoulututkinnoksi. Ammattikorkeakoulututkintoon johtavia koulutuksia on toteutettu 63. Vuoden 2006 aikana korkeakoulututkintoja opiskeli 1776 henkilöä, joista maisteritutkinnoissa 620, alemmissa korkeakoulututkinnoissa 57 ja ammattikorkeakoulututkintoon tähtäävissä opinnoissa 1098 opiskelijaa. Tutkintoja suoritettiin vuoden 2006 loppuun mennessä kaikkiaan 440, joista ammattikorkeakoulututkintoja oli 300 ja ylempiä korkeakoulututkintoja 140. (Työministeriö 2007, 17.)

Yliopistokoulutuksiin hakijoista on päässyt noin kolmannes eli koulutustarvetta on edelleen runsaasti. Koulutuksiin valikoituu parhaassa työiässä olevia henkilöitä, sillä yli puolet opiskelijoista oli 35-44-vuotiaita. Tutkinto on yleensä jäänyt kesken jo useita vuosia aikaisemmin. Työvoimakoulutuksena tutkintoon suorittavat poikkeavat tässä mielessä merkittävästi yliopistojen omien vastaavien ohjelmien kohderyhmästä. (Mts. 17.)

Vaikuttavuudesta: Koulutuksen jälkeen työllistytään yhä paremmin. Vuoden 2006 tavoite oli, että enintään 36 % ammatillisen työvoimakoulutuksen suorittaneista on työtömänä kolme kuukautta koulutuksen suorittamisen jälkeen. Tavoite saavutettiin, ja

työttömänä olevien osuus laski 35 prosenttiin. (Mts. 19-21.) Alueelliset erot ovat kuitenkin suuria.

Laadusta: Työvoimakoulutuksen laadun varmistus alkaa jo koulutuksen suunnittelu- ja hankintavaiheessa. Tarjouskriteereillä arvioidaan kouluttajan osaamista ja edellytyksiä koulutuksen toteutukseen sekä opetusohjelman monipuolisuutta ja soveltuvuutta kohderyhmälle tai työnantajille. Vastuutyövoimatoimistot seuraavat koulutusten laatua ja sen kehittymistä. Koulutuksen laatua varmistetaan myös opiskelijapalautteen avulla, jota kerätään väli- ja loppupalautteina Opal-järjestelmään. Ammatillisen koulutuksen laatu on poikkeuksetta jatkuvasti parantunut kaikilla osa-alueilla, kun mittarina käytetään opiskelijoiden omaa kokemusta. Kolme neljästä vastanneesta antaa koulutukselle yleisarvosanan hyvä tai erinomainen. (Mts. 19-21.)

Rahoituksesta: Työvoimakoulutusta rahoitetaan kansallisin ja Euroopan sosiaalirahaston varoin. Vuonna 2006 työvoimakoulutuksen kokonaiskustannukset olivat 378 miljoonaa euroa. Koulutukseen osallistuneille maksettiin erilaisina opintososiaalisina etuuksina 191 miljoonaa euroa. Kaikista opiskelijatyöpäivistä puolet hankittiin ammatillisilta aikuiskoulutuskeskuksilta, viidennes muilta oppilaitoksilta, neljännes yksityisiltä koulutuksen järjestäjiltä ja loput korkeakouluilta. (Mts. 19-21.)

4.1 Opiskelijavalinta

Työvoimapolitiikkaan liittyvänä erityispiirteenä tavanomaisessa omaehtoisen koulutuksen yhteishakujärjestelmässä puhutaan ns. pakkohausta opiskelijavalinnan rasitteena. Työttömyysturvalaki edellyttää, että alle 25-vuotias ammatillista koulutusta vailla oleva hakeutuu aktiivisesti koulutukseen. Tällöin on haettava yhteishaussa vähintään kolmeen sellaiseen tutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen perusteet opiskelija täyttää. Haku ammattikorkeakouluun on tässä yhteydessä tulkittu hakeutumiseksi ammatilliseen koulutukseen, ja yliopistot toisena korkeakoulututkintoja tuottavana väylänä on jätetty sen ulkopuolelle.

Pakkohaku on selkeästi esteenä sille, että opiskelupaikat saataisiin tehokkaasti täytettyä niillä motivoituneilla opiskelijoilla, joille ammattikorkeakoulujen työelämälähtöinen koulutusmalli on järkevin tapa kouluttautua työelämään. Hakijat myös valitettavasti luulevat pakkohaun olevan osa ammattikorkeakoulujen opiskelijavalintaa, mistä

seuraa uskottavuusongelma, ja se myös vääristää vetovoimalukuja. Ilmiöstä on viestitty ylempään hallintoon sekä Suomen ammattikorkeakoulujen opiskelijayhdistyksen SAMOK ry:n että Suomen lukiolaisten liiton toimesta. Toistaiseksi ei ole päästy hakijoiden että koulutuksen tarjoajien kannalta järkevään ratkaisuun. (Opetusministeriö 2007.)

Työvoimapoliittisessa tutkintoon johtavassa aikuiskoulutuksessa koulutuksen maksaja ja tilaaja on työhallinto. Työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen opiskelijavalinta tulee nähdä prosessina, joka käynnistyy jo koulutustarpeita ennakoidessa ja koulutusta suunniteltaessa. Jo silloin on otettava kantaa siihen, keille koulutus kohdennetaan, ja mitkä ovat sen tavoitteet. Tämä näkemys on siirrettävä myös koulutusta koskevaan tarjouspyyntöön, jotta kouluttajat voivat siihen tarkoituksenmukaisesti vastata.

Ennen korkeakoulututkinnon hankintapäätöstä työvoimaviranomaisen tulee pyytää aina asiasta lausunto opetusministeriöltä, kun tarjouskilpailussa saatujen tarjousten vertailujen perusteella voitaisiin tehdä hankintapäätös jonkin tarjouksen hyväksi. Lausuntomenettelylle on varattava aikaa kolme viikkoa. (Työministeriön ohje 2007, 38.)

Hankintapäätöksen jälkeen tehtävästä hankintasopimuksesta ja sen liitteistä on selkeästi käytävä ilmi koulutuksen tavoitteet ja kohderyhmän kuvaus, jotta asianmukaiset tiedot voidaan viedä työhallinnon URA-tietojärjestelmään ja muuhun koulutusta koskevaan materiaaliin.

Ohjeistuksessa (Mts. 70-71) korostetaan, että tavoitteena tulee aina olla juuri käsillä olevaan koulutukseen parhaiten soveltuvien motivoituneiden opiskelijoiden löytäminen. Jos opiskelijavalinnan prosessin jossain vaiheessa toimitaan välinpitämättömästi, on siitä lähes poikkeuksetta seurauksena opiskelijavalinnan ja sitä kautta koko koulutuksen ainakin osittainen epäonnistuminen. Tämä taas näkyy koulutuksen keskeyttämisenä, oppimistavoitteiden saavuttamatta jäämisenä, heikkona työllistymisenä sekä valituksena koulutuksen heikosta laadusta ja toteutuksesta. Taloudellisten resurssien haaskaamisen ohella työvoimakoulutuksen julkisuuskuva kärsii ja vaikeutetaan tarpeettomasti työhallinnon ja koulutuksen toteuttajien toimintaa.

Koulutustarpeen arvioinnissa otetaan huomioon työvoimakoulutuksen tarve työllistymisen näkökulmasta, jolloin otetaan huomioon myös muut työnhakusuunnitelmassa sovitut palvelut ja toimenpiteet. Toisena tekijänä arvioidaan hakijan soveltuvuus kou-

lutuksesta suoriutumiseen ja toiveammatissa toimimiseen. Hakemukset koulutukseen toimitetaan työvoimaviranomaiselle joko sähköisesti tai paperilomakkeella. Opiskelijavalinnan tekee valintaryhmä. Tutkintoon johtavana koulutuksena työvoimapoliittisenkin koulutuksen valintaperusteet ovat samat kuin tutkintoon johtavan aikuiskoulutuksen. Valintapäätöksestä tiedotetaan kirjeitse. Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 13. luvun 6 §:n mukaan valittamalla ei voi hakea muutosta työvoimapoliittista aikuiskoulutusta koskevaan työvoima- ja elinkeinokeskuksen tai työvoimatoimiston päätökseen. Täten opiskelijavalintaa koskevasta työvoimaviranomaisen päätöksestä ei voi valittaa. (Mts. 78.)

4.2 Koulutusaikaiset etuudet

Työvoimakoulutus on työvoimahallinnon rahoittamaa koulutusta, joka on opiskelijalle maksutonta. Opiskelijalle maksetaan työvoimakoulutuksen ajalta joko työttömyysturvaa vastaavaa koulutustukea tai työmarkkinatukea sekä verotonta ylläpitokorvausta, jonka määrä vuonna 2007 on 8 euroa päivässä. Jos koulutus tapahtuu työssäkäyntialueen ulkopuolella, maksetaan korotettua ylläpitokorvausta 16 euroa päivässä. Korvaus maksetaan korotettuna myös silloin, kun koulutus tapahtuu työssäkäyntialueella, mutta kotikunnan ulkopuolella ja siitä aiheutuu ylimääräisiä majoituskustannuksia. Etuuksien maksamisesta huolehtivat työttömyyskassat ja Kansaneläkelaitos. (Toimeentuloturva 2007, 168.)

Opiskelijavalinnan kouluttajan kanssa tehnyt työvoimatoimisto (yhteistyövoimatoimisto) ilmoittaa hakijoille valinnan tuloksista ja toimittaa hyväksytyille koulutustukihakemuksen. Koulutuksen järjestäjä lähettää yhteistyövoimatoimistolle tiedot koulutuksen aloittaneista ja päättäneistä opiskelijoista sekä koulutusaikaisista muutoksista kuten esimerkiksi toisella paikkakunnalla tapahtuvasta työharjoittelusta. Koulutustuen saajasta ei anneta työvoimapoliittisia lausuntoja vaan niin sanottuja maksatusilmoituksia. Koulutustukea maksetaan koko koulutuksen ajalta ensimmäisestä koulutuspäivästä päättymispäivään. Ylläpitokorvauksia sen sijaan ei makseta koulutusaikaisilta lomajaksoilta. (Työministeriön ohje 2007, 101-104.)

Opiskelun kannalta sujuvaa on, ettei koulutuksen järjestäjän tarvitse ottaa kantaa opiskeluaikaisten etuuksien maksatuksen toimivuuteen tai ylipäänsä olla kovin tietoinen

yksittäisen opiskelijan koulutuksen rahoitusjärjestelyistä. Käytännöt, kontrollin ja valvonnan hoitavat muut tahot.

4.3 Lomajaksot ja koulutuksen keskeyttäminen

Työvoimapoliittisena aikuiskoulutuksena toteutettavaan koulutukseen voidaan sisällyttää myös lomajaksoja, silloin kun koulutus on kestoaltaan yli viisi kuukautta. Pääsääntöisesti lomaa sisällytetään koulutukseen viikko kutakin kuuden kuukauden jaksoa kohden. Lomajaksot sijoitetaan lähinnä kesäaikaan sekä muiden työelämässä tavomaisten loma-ajankohtien tai juhlapyhien yhteyteen. (Työministeriön ohje 2007, 88.)

Tämän kehittämishankkeen aineistona olevan ASO5T sosionomi (AMK)-aikuiskoulutusryhmän kolmevuotisen koulutuksen lomajaksot sijoittuvat heinäkuulle 2008 ja 2009 kahden viikon mittaisina. Lomajaksot on kirjattu koulutuskohtaiseen hankintasopimukseen. Kouluttaja voi lisäksi perustelluista syistä myöntää muita lomia ja poissaoloja, jolloin opiskelijan selvitettäväksi jää, miten muutos vaikuttaa koulutusaikaisiin etuuksiin esimerkiksi ulkomaanmatkan ajalta.

Työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen keskeyttämisen menettelytavat ovat lakisääteisiä (Laki julkisista työvoimapalveluista 1295/2002 6. luku 8 ja 9 § sekä 13. luku 4 §).

Keskeyttämisen syitä voivat olla esimerkiksi:

- opiskelija on luvatta poissa 5 päivää, eikä palaa lainkaan
- opiskelijalla on ”pysyvä este” sairausloman, laitoshoidon tai muun sellaisen syyn vuoksi
- opiskelija käyttäytyy asiattomasti
- opiskelija laiminlyö opiskelun oleellisesti
- opiskelijalta puuttuvat menestymisedellytykset tuen tarjoamisesta huolimatta

(Mts. 90.)

Opiskelijan kuuleminen

Opiskelijalle esitetään kirjallinen kutsu saapua kuulemistilaisuuteen tai pyyntö antaa kirjallinen selvitys asiassa. Jos kutsua tai pyyntöä ei voida antaa henkilökohtaisesti käteen, se lähetetään postitse viimeiseen tiedossa olevaan osoitteeseen. Tarvittaessa voi-

daan käyttää saantitodistusta. Kuulemistilaisuuteen saapumatta jättäminen tai selvityksen toimittamatta jättäminen eivät estä asian ratkaisemista. (Mts. 90.)

Päätöksenteko

Keskeyttämisspätös tehdään aina kirjallisesti. Päätös lähetetään opiskelijalle tiedoksittavallisella kirjeellä, ja siihen liitetään valitusosoitus hallinto-oikeuteen. Jos kirje palautuu, se toimitetaan perille saantitodistuksella tai haastetiedoksiannona. Ilman keskeyttämisspätöstä ei voida käsitellä mahdollisia työttömyysetuuksiin liittyviä seuraamuksia.

Oppilaitosten järjestyssääntöihin pohjautuvat päätökset tekee aina koulutuspalvelun tuottaja. Pääsääntöisesti julkisen valvonnan alainen koulutuspalvelun tuottaja tekee keskeyttämisspätöksen. Jos kouluttaja ei ole julkisen valvonnan alainen, tekee päätöksen koulutuksen yhteistyövoimatoimisto. (Mts. 90.) Tämän kehittämishankeen aineistona olevan ASO5T sosionomi(AMK)-aikuiskoulutusryhmän opiskelijoiden mahdolliset koulutuksen keskeyttämisspätökset tekee siis julkisen valvonnan piiriin kuuluva Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalian koulutusohjelma.

Päätöksen täytäntöönpano

Koulutuksen keskeyttämisen saa panna täytäntöön vasta, kun päätös tulee lainvoimaiseksi valitusajan (30 päivää tiedoksisaannista) kuluttua tai hallinto-oikeus/korkein hallinto-oikeus on antanut ratkaisunsa. Opiskelija saa halutessaan osallistua koulutukseen siihen saakka, kun päätös on lainvoimainen. Täytäntöön pantavia ilman lainvoimaisuutta ovat sellaiset päätökset, jotka perustuvat opiskelijan sellaiseen menettelyyn, joka vaarantaa tai häiritsee muita opiskelijoita esimerkiksi opiskelijan esiintyessä oppilaitoksella päihteiden vaikutuksen alaisena. (Mts. 90.)

Kaikki nämä muodolliset menettelytavat ovat uusia haasteita ammattikorkeakoulun sosiaalian koulutusohjelmassa. Mahdolliselle koulutuksen keskeyttämiselle on tunnistettavissa tiettyjä herkkyyssaiakoja: opintojen ensimmäisenä lukukautena koulutuksen osoittautuessa heti kättelyssä liian vaativaksi tai opiskelijan odotusten oltua täysin toisen suuntaisia. Toinen opintojen keskeyttämisen tai huomattavan viivästymisen riskikohta on opinnäytetyön aloittamisvaiheiden sujumattomuus. Mikäli opiskelija ei löydä mielekästä aihetta, eikä pääse vaiheistettuun työskentelyyn opiskelijaryhmänsä

mukana, opinnot helposti venyvät vuodella tai keskeytyvät kokonaan. Opintojen oikea-aikaiselle ohjaukselle on tässä opintojen vaiheessa merkittävä sosiaalinen tilaus.

Opintopolun katkeaminen opiskelijan sopimattoman käytöksen tai koulutukseen sopeutumattomuuden vuoksi eivät toistaiseksi ole tulleet vastaan sosiaalialan koulutusohjelmassa. Sen sijaan viime vuosina uutena huolestuttavana ilmiönä opiskelijaryhmissä on noussut esiin muutama opiskelijan masennukseen sairastuminen. Esimerkiksi sosiaalialan työharjoittelussa opiskelija saattaa joutua kasvotusten oman elämänhistoriansa käsittelemättömien ongelmien kanssa. Tällöin harjoittelu keskeytetään, ja opiskelija ohjataan sairauslomalle ja keskusteluavun piiriin. Tervehtymisen jälkeen opiskelijalle laaditaan tarkennettu henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), jotta opinnot voivat jatkua tarkoituksenmukaisesti.

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

Kehittämishankkeen työstäminen käynnistyi välittömästi opinto-ohjaajankoulutuksen ensimmäisen lähijakson jälkeen toukokuussa 2007. Työvoimapoliittinen tutkintoon johtava korkea-asteen koulutus on vasta neljä vuotta vanhaa lainsäädännöllisesti, ja syyskuussa 2007 alkanut ASO5T sosionomi (AMK)-aikuiskoulutusryhmä on Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman ensimmäinen tällainen koulutusryhmä.

Aikuiskoulutusjohtaja, sosiaali- ja terveysalan koulutusjohtaja ja koulutuspäällikkömme pitivät hankettani tärkeänä tietopakettina jatkossa alkavien työvoimapoliittisten ammattikorkeakoulututkintoryhmien käynnistämistä valmisteltaessa. Olen ryhmänohjaaja syyskuussa 2007 opintonsa aloittaneelle työvoimapoliittiselle ASO5T sosionomi (AMK)-aikuisryhmälle ja erityisen mielenkiintoista oli kirjoittaa kehittämishankkeena auki ensimmäisen lukuvuoden yhteinen matkamme. Aineisto kertyi luontevasti lukuvuoden työkierrossa, jolloin sitä oli mahdollista työstää vaihteittain opinto-ohjaajankoulutuksen etäjaksojen rytmissä. Opinto-ohjaajankoulutuksen vastuukouluttajalta saatu kehittämishankkeen etenemisvaiheiden säännöllinen, kannustava ohjaus ja rakentavat huomiot innostivat ja tukivat systemaattista työskentelyä.

5.1 Kehittämishankkeen selvitystehtävät

Kehittämishankkeen tarkoitus on palvella jatkossa seuraavien työvoimapolitiittisten sosionomi (AMK) -koulutusryhmien aloitusta ja opintojen ohjausta. Tavoitteena on vastata seuraavanlaisiin kysymyksiin:

1. Miten työvoimahallinnon hankintasopimuksen velvoitteet muuttavat oppilaitoksen käytäntöjä (?)

Esimerkiksi:

- Työpäiväkirjakäytännöt sekä poissaolojen seuranta ja ilmoittamisvelvollisuus tilanteessa, jossa ammattikorkeakoulun opettajat eivät ole tottuneet opiskelijoiden läsnäolon tarkkaan kontrollointiin.
- Opintojen maksuttomuuden toteutuminen opiskelijalle. Mahdolliset oppikirjahankinnat koulutusohjelmalle, opetusmonisteet, opintomatkat, ja harjoittelujaksojen mahdolliset varusteet, miniminä nimikeneulat jne.
- Yhteistyökuviot työvoimatoimiston kurssikummin kanssa: etukäteistiedotteet harjoittelu- ja projektipaikoista, yhteiset Opal-palautteiden purut opiskelijaryhmän kanssa jne.

2. Mitä uudenlaisia elementtejä opiskelijan elämäkokemukset ja -tilanne tuovat ohjauksen haasteisiin (?)

Esimerkiksi:

- Opiskelijalla on pitkä aika edellisistä opinnoista: oppimaan oppimisen konkreettiset vaikeudet ja ruostuneet ATK-taidot sekä vaikeus tottua itsenäiseen tiedonhankintaan ja kaiken kaikkiaan itseohjautuvuuteen.
- Asenne ja motivaatio itsenäiseen työskentelyyn oppilaitospäivän jälkeen voi olla heikko, kun työvoimapolitiittisen koulutuksen päivittäiseksi työajaksi on määritelty keskimäärin 7 h/päivä =35 h/viikko.
- Opiskelun ja muun elämän yhteensovittamisen kysymykset.
- Epärealistiset odotukset opintojen henkilökohtaistamiselta, kun HOPS ei vapauta haasteellisesta opiskelusta ja raporttien laadinnalta.

3. Miten kouluttaja voi oikea-aikaisella ohjauksella välttää tyypillisimpiä koulutusai-
kaisia ”karikoita” (?)

Esimerkiksi:

- Mahdollisiin poissaoloihin on puututtava nopeasti opintojen keskeytymisen ehkäisemiseksi.
- Oppimistehtävien palauttamista verkko-oppimisalustalle on seurattava aktiivisesti etenkin opintojen aloitusvaiheessa, jotta opiskelijan motivaatio ei sammuu.
- Itsenäisen opiskelun päivä tulee selkeästi ohjelmoida nimetyillä oppimistehtävillä tai muuten opiskelija kuvaa päivää työvoimahallintoon vapaapäiväksi.
- Opetushenkilökunnan vapaajaksojen aikaisesta ohjauksesta Moodle-oppimisympäristössä ja harjoittelupaikoilla on muistettava huolehtia ajoissa ja järjestelmällisesti.

5.2 Aineiston kerääminen ja luotettavuus

Aineiston kerääminen alkoi jo koulutuksen suunnitteluvaiheessa syksyllä 2006, jolloin marraskuussa vastattiin työ- ja elinkeinokeskuksen tarjouspyyntöön. Kevään 2007 aikana laadittiin koulutuseseite ja työstettiin opetussuunnitelma. Kevätlukukauden 2007 lopussa sovittiin koulutuksen hakuaika ja kiinnitettiin valintakoepäivät.

Valintakoepäivinä elokuussa 2007 kirjasin välittömiä havaintojani koko ajan mukana pitämiini ”lokikirjaan”, jonka merkinnöistä joitakin on aineistossa suorina lainauksina. Varsinainen lukuvuoden rytmiä seuraava aineiston kerääminen alkoi 3.9.2007 ASO5T-ryhmän koulutuksen alkaessa. Koulutuksen käynnistyttyä orientoivien opintojen oppituntien pitäminen ja niiden oppimistehtävien ja palautteiden läpikäynti sekä opintojen ohjauksen ryhmätunnit muodostivat aineistokokonaisuuden.

Toinen keskeinen osa kerätystä aineistosta muodostui opiskelijoiden kanssa pienryhmäohjauksessa käydyistä ensimmäisen lukukauden HOPS-ryhmäkeskusteluista ja toisen lukukauden tarkentavista HOPS-yksilökeskusteluista hankkeen näkökulmaan – Case ASO5T ensimmäisenä opiskeluvuotenaan 2007-2008 keskittyen. Sosiaali- ja terveysalan koulutusjohtaja Päivi Vehmasvaara hyväksyi kehittämishankkeen 17.9.2007 koko ASO5T-ryhmän allekirjoitettua seuraavan tekstin: ”Ryhmänohjaajani Helena Rautiainen saa suostumuksellani käyttää lukuvuoden 2007-2008 aikana kertyvää opin-

tojeni ohjausaineistoa opinto-ohjaajankoulutuksen kehittämishankkeeseen henkilöllisyyteni salassa säilyttäen.”

Johdannossa todettiin että, kehittämishankkeen keskiössä ovat käytännölliset ongelmat, joihin haetaan taustatietoa, eikä tehdä varsinaista tutkimusta. Täten aineiston luotettavuutta ei pidä arvioida tutkimuksellisin perustein. Yleistäminen ei ole mahdollista suoraan aineistosta, jonka ytimessä on 19 opiskelijan muodostaman koulutusryhmän opintojen ensimmäisen lukuvuoden keskeisimmät opintojen aloitusvaiheen ohjaukseen liittyvät näkökulmat.

Jonkinasteisen vaikeuden selvitystehtävän etäännyttämiseen toi se, että olen aineiston muodostavan koulutusryhmän ryhmänohjaaja, opettajatuutori, joka työskentelee melko lähellä ryhmäänsä etenkin opintojen aloitusvuonna. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 293) toteavat, että kysymys subjektiivisuudesta ja objektiivisuudesta ei ole kuitenkaan aivan yksinkertainen. Selvitystehtävän kysymysten asettelussa ja myös tulosten tulkinnassa ovat aina mukana myös kirjoittaja-subjektin näkökulma ja näkemykset.

Osa aineiston suorista lainauksista on poimittu henkilökohtaisen havaintopäiväkirjani sivuilta, joita kirjoitin ohjaustilanteiden aikana tai välittömästi niiden päättymisen jälkeen. Tulkintojen luotettavuutta pyrin turvaamaan siten, että pyysin ohjattavaa ryhmää tarkistamaan tekstin suorat lainaukset ja ymmärrettävyyden muun muassa syyslukukauden kehäpurun osalta alaluvussa 6.4. Kehittämishanke eteni vaiheittain lähes vuoden kestäneenä prosessina, jossa välillä oli muutaman viikon mittaisia taukoja, jotka mahdollistivat tietynlaisen asioiden etäännyttämisen.

6 CASE ASO5T KOULUTUKSEN ALOITUS JA OPINTOJEN OHJAUS

Tarjouspyyntöön vastattiin 30.11.2006 koulutusohjelman sisältöä ja rakennetta ensin yleisesti seuraavasti kuvaten: Sosiaalialan koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa laaja-alaiset perustiedot ja -taidot sekä niiden teoreettiset perusteet hallitsevia luovia sosiaalialan ammattilaisia. Sosionomi (AMK) työskentelee yksilö-, perhe- ja ryhmäkohtaisessa asiakastyössä. Asiakastyön lisäksi sosionomi toimii erilaisissa suunnittelu-, ohjaus- ja kehittämistehtävissä. Hän työskentelee sekä itsenäisesti että yhteistyös-

sä oman ja toisten ammattialojen edustajien kanssa sosiaalialan asiantuntijana. Sosionomit työllistyvät varhaiskasvatuksen, oppilashuollon, nuorisotyön, lastensuojelu- ja perhetyön kasvatus- ja ohjaustehtäviin sekä vanhus- ja vammaistyön sekä päihdehuollon, kuntoutuksen, sosiaalisen tuen, perusturvan ja palveluohjauksen tehtäviin julkisen ja yksityisen sektorin sekä järjestöjen palveluksessa tai itsenäisinä yrittäjinä. (Opinto-opas 2007-2008, 120.)

Keskeisin muutos tarjounta tehtäessä edellisten aikuisryhmien opetussuunnitelmaan verrattaessa on ostajan eli työvoimahallinnon toivoma yrittäjyyden teeman painotus opinnoissa. Tämä työvoimapoliittinen sosionomi (AMK) -koulutusryhmä on ensimmäinen aikuisryhmämme, joka osallistuu projektiopintoihin. Opetussuunnitelman (Liite 2) kohdan Suomalainen yhteiskunta II-III mukaan ryhmällä alkavat ensimmäisen opintovuoden keväällä teoriaopinnoissa markkinoinnin, juridiikan ja laskentatoimen opinnot 7 opintopisteen laajuisena kokonaisuutena. Samanaikaisesti käynnistyvät puolitoinen vuotta kestävä käytännön projektiopinnot, joissa opiskelijat toimivat yhden opiskelupäivän viikossa yksityisessä sosiaalialan hyvinvointiyrityksessä. Opiskelija voi esimerkiksi vanhusten palvelukodissa järjestää viikoittaisen sosiaalista toimintakykyä ylläpitävän iltapäivän.

Toinen uusi haaste koulutuksen järjestäjälle oli opetuksen aikataulun ja tuntilaskelmin laatiminen niin, että huomioitiin työvoimahallinnon määrittelemä 7 tunnin päivittäinen työaika (35 h/viikko) ja työvoimapoliittisen koulutuksen poikkeuksellisen lyhyet loma-ajat. Koulutuksen aikana on vain kaksi kahden viikon lomajaksoa kesinä 2008 ja 2009. Oppimis- ja työharjoittelutehtävien laajuuden vuoksi opiskeluvuokoihin määriteltiin lukujärjestysteknisesti yksi itsenäisen työskentelyn opiskelupäivä, jota myös ostaja piti perusteltuna opintojen vaativuuden perusteella. Opetusviikot ovat keskimäärin 32-tuntisia, joten itsenäisen työskentelyn ajan varaaminen oli välttämätöntä. Opettajien kesän vapaajakso ja oppilaitoksen muut aikataulut vaikuttavat käytännössä ryhmän opiskeluun siten, että kesällä ei ole kontaktiopetusta oppilaitoksessa heinäkuun aikana. Opiskelijat suorittavat tuona aikana etätehtäviä.

Ammattitaitoa edistävä harjoittelu on opetussuunnitelman mukaan tavoitteellista ja ohjattua, joten harjoittelujen on ajoitettava niin, että ohjaava opettaja pääsee tekemään arviointikäynnit ja -keskustelut. Tutkinnossa on yhteensä 6 harjoittelujaksoa, joista yrittäjyyden teemaa painotettaessa ainakin yksi pyritään tekemään yksityisen palvelun

tuottajan yrityksessä. Etelä-Karjalan alueella pääsääntöisesti toimittaessa tämä merkitsee yksityisellä puolella tehtävän harjoittelujakson porrastamista niin, että kukin opiskelija suorittaa sen yksilöllisesti henkilökohtaisella opintopolullaan. Sosiaalialan yrityksiä on luonnollisesti kuntasektorin työpaikkoja vähemmän, joten yritysharjoittelujakso ei voi olla koko ryhmällä samanaikaisesti. Tehtyä tarjoustusta ei ole kehittämishankkeen liitteenä, sillä se sisältää liikesalaisuuden piiriin kuuluvia tietoja.

Sosiaalialan koulutusohjelman, sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (AMK) laajuus on 210 opintopistettä, ja aikuisryhmillä koulutus kestää kolme vuotta. Opiskelu on kokopäivätoimista.

Tutkintorakenne

Perus- ja ammattiopinnot	150 op (niistä 15 op vapaasti valittavia)
Harjoittelu	45 op
<u>Opinnäytetyö</u>	<u>15 op</u>
Yhteensä	210 op

Lukukaudessa järjestetään opetusta keskimäärin 32-38 opintopistettä, joista osa on ohjattuja etätehtäviä ja ammattitaitoa edistävää harjoittelua. Yksi opintopiste tarkoittaa keskimäärin opiskelijan 27 tunnin työpanosta. Itsenäinen opiskelu koostuu muun muassa alan kirjallisuuteen perehtymisestä, oppimistehtävien suorittamisesta ja opinnäytetyön tekemisestä. Koulutus toteutetaan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden osastossa Lappeenrannassa (Liite 3).

6.1 Valintakokeet

Hakuaika koulutukseen päättyi 10.8.2007. Määräaikaan mennessä virallisia hakemuksia oli tullut 148 kpl. Paperivalinta valintakeeseen tulijoista tehtiin Lappeenrannan työvoimatoimiston tiloissa 13.8.2007. Aikuiskoulutusjohtaja, sosiaalialan koulutusohjelman koulutuspäällikkö, työvoimahallinnon edustaja kurssikummina ja ryhmänohjaaja kävivät hakemukset läpi. Hankintasopimuksen mukaisesti koulutus on tarkoitettu henkilöille, jotka ovat suorittaneet vähintään koulu-/toisen asteen tutkinnon yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta. Täten pääammattiryhmiä hakijoissa olivat lähihoitajat, merkantit ja merkonomit.

Valintakokeisiin kutsuttiin yhteensä 77 hakijaa. Paperivalinta tehtiin huolella työpäivän kestäneessä kokouksessa yhdessä arvioiden hakijan motivaatiota, opiskelunvalmiuksia ja työllisyystilannetta. Hakijan syrjäytymisuhka oli tekijä, jota työvoimahalinto painotti. Kouluttajan edustajat korostivat hakijan todennäköistä motivaatiota ja valmiuksia ammattikorkeakouluopintoihin. Joidenkin hakijoiden kohdalla jouduttiin miettimään elämäntilanne- ja jaksamiskysymyksiä, mikäli hakija oli niihin hakemuksessaan viitannut. Kielikokeeseen ohjattiin 5 hakijaa, joiden äidinkieli oli venäjä. Heistä 3 hakijaa läpäisi kielikokeen ja sai kutsun valintakokeeseen. Lisäksi 3 muutos- turvaopiskelijaa kutsuttiin valintakokeeseen. Valintakokeet järjestettiin kaksipäiväisinä 20.-21.8.2007.

Valintakokeen max. 70 pistettä osat

- Aineistokoe 1,5 h max. 26 pistettä oli poissulkeva, mikäli hakija sai alle 10 pistettä
- Ryhmätilanne 20 min. max. 20 pistettä
- Yksilöhaastattelu 15 min. max. 24 pistettä

Palvelusihteeri tarkisti henkilöllisyyden oppilaitoksen aulassa hakijoiden saavuttua, minkä jälkeen alkoi alkuinfo aineistokokeelle varatussa auditoriossa. Infossa käytiin läpi päivän rakenne ja mahdolliset hakijoiden lisäkysymykset. Aineistokokeessa ei poikkeuksellisesti ollut kirjaa, sillä työvoimapolitiisessa koulutuksessa ei voi olla velvoitetta valintakokekirjan ostamiseen kuten omaehtoisessa koulutuksessa usein on.

Valintakoepäiviin oli valittu eri artikkelit sosiaalialan ammattilehdistä. Kysymykset ja vastauskriteerit olivat yhteisesti hyväksytyt sosiaalialan koulutusohjelmakokouksessa. Koetilanteessa artikkeliin perehtymällä hakijan tehtävänä oli vastata kahteen kysymykseen, joista ensimmäinen testasi kykyä löytää olennainen tekstistä ja toinen valmiuksia soveltavaan pohdintaan.

Ryhmätilanteessa 7 hakijaa keskustelivat 20 minuutin ajan annetusta yhteiskunnallisesta keskusteluaiheesta, jonka yksi ryhmän jäsenistä sattumanvaraisesti nosti 12 aiheen kysymyssarjasta. Opettajapari seurasi keskustelua hakijan ottaman ryhmäroolin, osallistumisaktiivisuuden, toisten huomioon ottamisen ja vuorovaikutustaitojen näkökulmasta. Opettaja-työelämäparin yksilöhaastattelussa kartoitettiin muun muassa opiskelijan käsitystä sosiaalialasta, opiskelumotivaatiota, yhteiskunnallisen keskustelun

seuraamista, käsitystä itsestä oppijana, läheisten suhtautumista hakijan opiskelusuunnitelmiin ja omasta hyvinvoinnista huolehtimista.

Valintakokouksessa käytiin läpi päivän kulku ja kirjattiin koevaiheiden pisteet yhteenvetolistoihin. Valintatyöryhmään kuuluivat kaikki 8 koulutusohjelman opettajaa, 2 työelämän edustajaa, työvoimahallinnon edustaja ja aikuiskoulutusjohtaja, joka ei osallistunut käytännön koetilanteisiin. Korkein valintakoe pistemäärä koulutusryhmään valituilla oli 62 p./ 70 p. ja alin 50 p./ 70p. Lukuvuonna 2007-2008 työvoimapolitiiseen aikuisryhmään valittiin 16 opiskelijaa ja varalle sijoitettiin 4 hakijaa. Lisäksi tulivat 3 valintakokeen hyvin läpäissyttä muutosturvaopiskelijaa, joten koulutuksen alkaessa ryhmän vahvuus oli 19 opiskelijaa.

Seuraava suora lainaus on ryhmänohjaajan havaintopäiväkirjasta aineistokoetta 21.8.2007 valvoessa:

”Jännittyneisyys ja keskittyneisyys väreilevät ilmassa. Hakijat istuvat luotisuorissa riveissä. Artikkelia tutkitaan ja jäsenyksiä kirjataan. Valitsijan osa ei välttämättä ole mikään nautinnollinen vallankäytön tilaisuus. Eettiset ja oikeudenmukaiset ratkaisut ovat tavoitteena. Kokeen kolmiosaisuus ja monijäseninen valintatyöryhmä tukevat perusteltuja ratkaisuja.”

6.2 Orientoivat opinnot koulutuksen alkaessa

Ensimmäinen suoritettava opintojakso on OROP eli Opintoihin perehdyttävät opinnot. Opintojakso kuuluu ammattikorkeakoulun perusopintoihin. Opetussuunnitelmassa sen laajuus on 2 opintopistettä, mikä tarkoittaa opiskelijan 54 tunnin työtä. Tavoitteena tälle opintojaksolle on, että opiskelija

- tutustuu ammattikorkeakouluun, omaan koulutusalaansa ja opiskeluun ammattikorkeakoulussa
- perehtyy oman koulutusohjelmansa rakenteeseen ja sisältöön ja oman yksikönsä toimintatapoihin
- saa käsityksen ammattikorkeakoulun tarjoamista opiskelu- ja uramahdollisuuksista
- saa käsityksen, kuinka lähteä rakentamaan omaa henkilökohtaista opintosuunnitelmaansa

- perehtyy omaan oppimiseensa
- saa kokonaiskuvan siitä, miten häntä ohjataan, ja ketkä toimivat ohjaajina opintojen eri vaiheissa
- orientoivien opintojen aikana opiskelija tutustuu omaan opiskelijaryhmäänsä ja kotiutuu ammattikorkeakouluun siten, että opinnot lähtevät hyvin käyntiin

Opintojakso toteutuu sekä verkko-opetuksena että lähitunteina. Verkossa tutustutaan aina etukäteen lähitunnilla käsiteltävään aiheeseen. Moodle-oppimisolustalla työskentelystä annetaan erilliset ohjeet kirjallisesti.

Kahden lukujärjestysviikon aikana menevä ammattikorkeakoulun perusopintoihin kuuluva orientoivien opintojen kahden opintopisteen laajuinen opintojakso käynnistyi aikuiskoulutusjohtajan pitämällä Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun esittelyllä. Hallintomalli, koulutusalat ja aikuiskoulutus käytiin lyhyesti läpi. Tämän jälkeen aloittaville opiskelijoille esiteltiin talokierroksella sosiaali- ja terveystieteiden keskeiset tilat. Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymällä on runsaasti tiloja eri puolilla kaupunkia, mutta opetus pyritään luonnollisesti ensisijaisesti järjestämään kyseessä olevan koulutusalan yksikössä.

Huomionarvoinen seikka ryhmän aloitussyksynä 2007 oli se, että sosiaali- ja terveystieteiden tiloissa oli yhtä aikaa läsnä 1100 opiskelijaa, vaikka yksikön tilat on rakennettu noin 600 opiskelijalle. Syyskuuksi kaikkien koulutusryhmien opetuksen käynnistyttyä päädyttiin tilanahtaussyistä poikkeusjärjestelyihin siten, että osa opetuksesta tapahtui eri puolilla kaupunkia, kunnes useampi koulutusryhmä lähti käytännön harjoittelujaksoille ja tilaongelma helpottui. Pääsääntö oli, että ryhmää ei liikuteltu päivän aikana paikasta toiseen, vaan opettajat liikkuvat. Yllättävän kärsivällisesti yleisesti arvioiden suhtauduttiin kuukauden kestäneisiin käytännön hankaluuksiin: tiukkoihin siirtymäaikoihin paikasta toiseen, pysäköintipaikan etsintään ja kohtuuhintaisen kahvi- ja lounaspaikan löytämiseen. Sosiaali- ja terveystieteiden lisätilaremontti alkaa syyskuun 2008, jolloin remontin alta muutetaan pois ja opetustilat todennäköisesti vaihtelevat, mihin saatiin nyt harjoitusta.

Toisena opiskelupäivänä orientoiviin opintoihin liittyen täydennys- ja kehityspalveluyksikön palvelusihteeri piti lyhyen informaatiotilaisuuden toimistopalveluista ja opin-

tososiaalisista etuuksista, joista ainoastaan tuettu ateria ja hyvin vähän etuja tarjoava avoin opiskelijakortti koskettivat työvoimapolitiittista koulutusta, jonka rahoitus opiskelijan toimeentulon osalta toteutuu perus- tai ammattiliiton työttömyyspäivärahana ja verottomana ylläpitokorvauksena (8 euroa/päivä 2007). Omaehtoisessa koulutuksessa olevan opiskelijan toimeentulon päälähde on useimmiten opintotuki ja lisäksi opetushallituksen maksuttomalla opiskelijakortilla saa opintososiaalisena etuna alennuksia muun muassa VR:llä ja Matkahuollossa.

Toisen opiskeluvuoron alussa keskeisimmät opiskelijapalvelut: opintotoimisto, opiskelijaterveydenhuolto, kansainvälisyystoiminta, ura- ja rekrytointipalvelut sekä kirjasto ja tietopalvelut esiteltiin uusille opiskelijaryhmille tiiviinä tietopakettina ja ohjattiin tutustumaan kunkin palvelun internet-sivuihin. Tässä vaiheessa opintoja opiskelijoille jää kaikesta kuullusta mieleen lähinnä kaoottinen sekamelska. Opintojen edetessä poikkeuksetta lähes jokainen palvelu tulee tutuksi. Yleensähan tieto etsitään sitten, kun sitä ajankohtaisesti tarvitaan.

Orientoivien opintojen viimeisenä kontaktiopetustilanteena kaikille aloittaville ryhmille järjestetään oman alan ammattijärjestön rekrytointitilaisuus. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestöstä Talentia ry:stä paikalle oli pyydetty opiskelijasihteeri Kristiina Nykänen, joka kahden oppitunnin ajan kertoi edunvalvonnan tarkoituksesta ja merkityksestä, ammattijärjestön tarjoamista palveluista, vakuutusturvasta, alennuksista, A-lomien lomatarjonnasta, ammattieettisestä tuesta ja luonnollisesti opiskelijajäsenyydestä, työttömyyskassaan kuulumisen ehdoista ja jäsenmaksuista. Myöhemmin opintojen loppuvaiheessa ammattijärjestöstä käydään koulutusohjelman kutsumana pitämässä nk. valmistuvien opiskelijoiden info, jolloin annetaan tehotietoisku työelämään siirtyvän pelisäännöistä. Tilaisuudet ovat suosittuja, ja opiskelijat jäävät mielellään keskustelemaan niiden jälkeen edustajien kanssa.

Ryhmänohjaaja arvioi ja kommentoi Moodle -oppimisolustalle palautettuja orientoivien opintojen oppimistehtäviä ja antaa suoritusmerkinnän kokonaisuudesta. Tehtäväpaketin tarkistukseen menee noin tunti opiskelijaa kohden eli koko ryhmän osalta ohjaajan on varattava aikaa noin kaksikymmentä tuntia, joka on käytännössä puolikas työviikko.

Orientoiviin opintoihin kuuluu myös velvoitteena ammattikorkeakoulun avajaisiin osallistuminen, joka kontrolloidaan niin nuoriso- kuin aikuisryhmilläkin opiskelijan nimilapulla, johon haetaan tilaisuuden jälkeen leima. Aikuisryhmissä käytäntöä on kritisoitu tarpeettoman holhoavana, mutta toistaiseksi sitä ei ole muutettu.

Palaute opintojaksosta oli käytettävissä 8.10.2007, minkä jälkeen kaikille Moodle-tehtävät suorittaneille ja ammattikorkeakoulun avajaisiin osallistuneille annettiin hyväksytty merkintä orientoivista opinnoista ja ensimmäiset 2 opintopistettä opintosuoritekisteriin. Koko ryhmä eli 19 opiskelijaa suoriutuivat opintojaksosta yhtä aikaa. Seuraavat kommentit on kerätty kirjallisista opintojaksopalautteista:

”Orientoivien opintojen tehtävien sisältö on hyvä. Niillä saadaan opiskelija tutustuttua koulutuskuntayhtymään sekä itseensä opiskelijana. Tehtäviä on paljon heti alusta lähtien, mutta toisaalta näillä saadaan oppija orientoitumaan opiskeluun.”

”Itsenäinen verkkotyöskentely sisäistyi. Keskustelu muiden kanssa verkossa oli antoisaa. Se antoi uusia näkökulmia asioihin.”

”Tehtävät herättelivät miettimään tulevaa opiskeluaikaa: omia vahvuuksia ja heikkouksia sekä itselle sopivia oppimistyyliä. Myös Moodlen käyttö avautui.”

”Alun evakkoretket kaupungille sekoittivat aika paljon opintojen alun kaaottista ensimmäistä paria viikkoa.”

Arviointiasteikolla 1-5 heikosta kiitettävään opintojakso sai 10 erittäin hyvän (4), 5 hyvän (3) ja 1 välttävän (2) arvosanan. Kolme opiskelijaa eivät arvioineet opintojaksoa numerolla. Kriittiset kommentit liittyivät etukäteisoletuksen mukaisesti Moodle-oppimisalustan käyttöön esimerkiksi näin:

”Moodle-oppimisympäristön osuus opinnoissa on suuri. Siksi tietotekniikkaosion pitää olla heti alussa, jotta kaikilla olisi valmiudet verkossa työskentelyyn. Tarvitaan pelkistetyimmät ja selkeämmät ohjeet Corrie-opiskelijasivustojen käyttöön ja sinne kirjautumiseen.”

Opiskelijoiden hyvinvointia edistävään toimintamalliin (Liite 4) ei vielä näin opintojen alkuvaiheessa osattu oikein ottaa kantaa. Esimerkki tyypillisestä kommentista malliin oli:

”Hyvä, kun tällainen on olemassa. Aika näyttää, miten tämä toimii käytännössä.”

Ryhmänohjaajien olisi syytä opintojen kuluessa säännöllisin väliajoin ottaa puheeksi hyvinvointimalli ja sen toteutuminen käytännössä opiskelijaryhmänsä kanssa. Opinto-ohjaajankoulutuksen opiskelijahuollon tehtävää varten tein sosiaali- ja terveystieteiden kansliakäytävällä (15 opettajaa) ja lieväksi hämmennykseksi sain kuulla, että vain 3 opettajaa muisti nähneensä mallin ”jossain”, muttei tiennyt, mistä asiakirja löytyisi. Kysyin samaa syyskuussa 2007 kolmannen vuoden opiskelijoilta (44 opiskelijaa), ja heistä noin puolet muisti tutustuneensa malliin verkossa ihmetellen, miksei aihepiiriä ole käsitelty oppitunneilla. Opetuksessa mallin käsittely soveltuisi hyvin esimerkiksi ammattietiikan opintojaksoon ryhmänohjaajan OPO-tuntien lisäksi.

6.3 Ryhmänohjaus OPO-tunneilla

Ryhmänohjaajat pääsivät työskentelemään ryhmiensä kanssa kahden kesken toisen opiskelupäivän aamuna. Opiskelijaryhmä jaettiin teknisesti luku ottaen neljän hengen pienryhmiin. Tutustuminen alkoi. Pienryhmän tehtävänä oli esittäytyä keskenään ja kertoa jokin mukava muisto menneeltä kesältä sekä pohtia alustavasti, mikä sosiaalialan työn kenttä kiinnostaa loppuvuoden harjoittelujaksoa ajatellen. Luokkahuoneen täytti iloinen puheensorina, jonka aikana jäi hetki aikaa päivittää ammattikorkeakouluopinnoissa poikkeuksellinen päiväkirja. Työvoimapolitiisessa koulutuksessa opiskelijoilla on läsnäolovelvoite ja koulutuksen järjestäjällä täten läsnäolon seurantavelvoite, joten säännöllinen kirjaaminen on muistettava.

Koulun verkkoon kirjautuminen aiemmin jaetuilla henkilökohtaisilla tunnuksilla vaikutti olevan ryhmän ajankohtaisin huolenaihe. Orientoivien opintojen rakenne, ohjeistus ja oppimistehtävät olivat Moodlesta, joten ryhmän kysely oli aiheellista. Tietotekniikan opintojaksolla seuraavana päivänä oli mahdollista saada henkilökohtaista opastusta. Moodle verkko-oppimisalusta oli entuudestaan tuttu vain muutamalle opiskelijalle.

Ryhmäviestinä lähetetty Moodle-ohje osoittautui riittämättömäksi, joten jatkossa tällä kohtaa orientoivia opintoja on ehdottomasti järjestettävä Moodle verkko-oppimisympäristöön perehtymistä ainakin aikuisryhmille, joissa opiskelijoiden tietotekniset taidot ja valmiudet voivat vaihdella suuresti. Orientoivien opintojen toisella eli päätösviikolla järjestettiin ryhmän tietotekniikkaosaajia vertaisohjaajiksi pyytäen ylimääräinen Moodle-opastus ATK-luokassa. Näin pyrittiin varmistamaan, ettei Moodlesta tule opintojen aloittamisen este heti opintojen alkuvaiheessa.

Toinen iso kokonaisuus ryhmäohjauksessa opintojen alussa oli koulutusohjelman harjoittelukäytänteiden esittely. Ensimmäinen harjoittelu alkaa aikuisryhmillä heti ensimmäisen lukukauden lopussa, joten ajoissa on etsittävä paikkoja etenkin, kun samanaikaisesti kolme muuta ryhmää kilpailevat samojen alueiden paikoista Etelä-Karjalassa. Ensin yksilötehtävänä jokainen mietti mahdollisimman avoimesti ikään kuin tyhjältä pöydältä liikkeelle lähtien, mikä elämänkaaren sosiaalialan asiakkuusvaihe kiinnostaisi.

Valmiudet asian hahmottamiseen olivat hyvin erilaiset, sillä muutamille oli kaupallisen alan koulutuksen pohjalta ammatin vaihtajina haasteellisempaa pohtia, mikä sosiaalialan työn kenttä olisi juuri heille aloittajille hyvä tutustumisen kohde. Apuna alkupohdinnassa olivat edellisen aikuisryhmän harjoittelukansiomateriaalit: paikkalistat, tehtävämallit ohjeistuksineen ja arviointilomakkeet. Pienryhmätyöskentelyssä toisen opiskeluvuoron aikana edettiin jo paikankysymisvalintoihin. Myönteistä kuten niin monesti aiemminkin näissä tilanteissa oli ryhmän antama kannustus ja tuki toisilleen sekä yhdessä jaetun tiedon määrä erilaisista vaihtoehdoista.

Opintojen edetessä ryhmäohjauksen kaksoistunneilla käsitellään noin kerran kuukaudessa ajankohtaisia tiedotettavia asioita ja käydään yhteiskeskustelua ryhmän toivomista aihepiireistä. Koulutuksen välipalautteet kerätään vähintään kerran lukuvuodessa ja puretaan näiden opintojen ohjauksen tuntien puitteissa.

Syyslukukauden palaute kerättiin marraskuun alussa, sillä ryhmä lähti vuodenvaihteen yli kestäneeseen ensimmäiseen harjoitteluunsa marraskuun lopussa. Palautteen antaminen toteutettiin nk. kehäpurkuna eli ryhmä otti luvun kolmeen jakautuen istumaan kehiksi ympyrän malliin niin, että kehän keskustelijat näkivät toisensa. Jokainen kehä sai keskusteluaikaa 10 minuuttia. Muiden tehtävänä oli kuunnella kommentoimatta.

Ryhmänohjaaja kääntyi kehäympyröihin päin selin luokkatilan sivustalle kirjaamaan kuulemaansa muistiin. Kehäkeskustelun teema-alueet ohjeistettiin seuraaviksi:

1. Ammattikorkeakouluopintojen vaativuus
2. Käytännön asiat
3. Opiskelun ja muun elämän yhdistäminen
4. Minä oppijana ja ryhmän jäsenenä
5. Mitä muuta haluatte sanoa?

Ammattikorkeakouluopintojen vaativuuden teeman kohdalla keskusteltiin opintojaksojen sisältöjen osittaisesta samankaltaisuudesta, joidenkin opintojaksojen tehtävien suuremmasta kuormittavuudesta suhteessa saataviin opintopisteisiin ja yleisesti arvioinnista: numeraalinen T1-K5 tai sanallinen hyväksytty/hylätty.

”Tehtävien taso vaihtelee laidasta toiseen. Osa on yleisiä ja melko helppoja aiemman tiedon pohjalta, osaan taas joutuu ponnistelemaan enemmän. Aikaa on liian vähän, jolloin ei ehdi perehtyä kunnolla, vaan suoriutuu tehtävästä, miten taitaa. Opettajat voisivat yhdistää tehtäviä enemmän.”

”Omasta opiskelusta on pitkä aika. Lähiopetus on muuttunut paljon. Pari- ja ryhmätyöt ovat lisääntyneet huomattavasti. Hyvää niissä ovat useammat näkökulmat, mutta hankalampi on osoittaa omaa panosta työssä.”

”Oman osaamisen tasoa, riittävyttä on vaikea arvioida, jos saa arvioinnin hyväksytty/hylätty. Toisaalta ei myöskään voi tuntea etukäteen numeroarvioinnin asteikkoa. Mikä riittää esimerkiksi H3-arvosanaan?”

”Omat vahvuudet löytyvät vähitellen. Itse tehden oppii parhaiten. Alkusyksy on ollut kaaosta. Tietoa tulee paljon, ei kykene vielä sisäistämään.”

”Luovien ja toiminnallisten menetelmien opistojakso keventää teoriapainotteista syksyä.”

Käytännön asioiden teeman kohdalla pohdittiin tiedonkulkua, lukujärjestyksen toimivuutta, opintotoimiston ja kirjaston palveluita.

”Tiedonkulku on pääsääntöisesti ollut ok. Oppilaitoksen syysloman jälkeen peruuntunut maanantain puolikas päivä herätti ärtymystä, kun tulimme pitemmistäkin matkoista turhaan. Oli vaikea ymmärtää, ettei pitkällä sairauslomalla olevan opettajan töitä ollut ehditty sopia kenenkään vastuulle.”

”Lukujärjestys on pitänyt aika hyvin paikkansa. Opiskelupäivät tosin ovat melko usein pitkiä klo 8.15-15.45. Perjantai itsenäisen opiskelun päivänä on välttämätön, jotta saa tehtyä tehtävät.”

”Opintotoimiston palveluita emme ole vielä paljonkaan tarvinneet, ja palvelupiste on toisessa yksikössä. Joitakin asiakirjakopioita olemme saaneet. Kirjasto on ennestään tuttu ja toimii hyvin, mutta ei ole kovin pitkään auki.”

Opiskelun ja muun elämän yhdistämisen teeman kohdalla puhuttiin ajankäytöstä, harrastuksista, perhe-elämän eri vaiheista ja muista ihmissuhteista.

”Opiskelen arki-iltaisina ja itsenäisenä opiskelupäivänä perjantaina. Viikonloput haluan ja on pakkokin rauhoittaa perheelle.”

”Oppiminen on erilaista kuin nuorena. Tietotekniset taidot ovat heikot, joten teknisiin asioihin kuluu runsaasti aikaa.”

”Ystävät eivät opiskele, jolloin vapaa-aikana puhutaan ihan muusta, mikä rentouttaa.”

”Pienten lasten kanssa vasta illalla myöhään on opiskeluaikaa kodin hiljettyä.”

”Lapset ovat aikuisia, joten saan keskittyä opiskeluun. Tämä on aikaa minulle.”

”Joistakin kylävierailusta olen jäänyt pois tekemään tehtäviä.”

”Kunto rapistuu, kun liikunnasta on pitänyt tinkiä.”

”Harrastus irrottaa opiskeluajutuksista, vaikka ajallinen kesto ei ole pitkä.”

Minä oppijana ja ryhmän jäsenenä teeman kohdalla keskusteltiin ryhmän toimivuudesta, vertaistuen merkityksestä, henkilökemioista ja rakentavasta ryhmän jäsenyydestä.

”Ryhmä ei ole vielä ryhmä. Muuten emme toistaiseksi ole olleet yhdessä kuin opiskelun ympärillä.”

”Vertaistuki on tärkeä asia. Kaikilta voi kysyä. Tiedon panttaamista ei varsinaisesti esiinny. Oma pienryhmä on myös hyvä, vaikka se muotoutuikin aluksi vain teknisesti ryhmiin jakamisen pohjalta.”

”Erilaisuus saattaa hiertää. Kaikkea ei tarvitse ottaa korviinsa. Väsyneenä tulee sanottua sellaistaakin, mitä ei niin tarkoita.”

”Aikuisryhmässä on kiva olla. Saa olla oma itsensä.”

”Joku sanoo, että ryhmällä on kuohuntavaihe. En ole huomannut sellaista - kiva ryhmä.”

Mitä muuta haluatte sanoa?

”Oppilaitoksen sisäilmaongelmat koettelevat. Tietyissä luokissa ja alakerran ATK-tiloissa on hankala työskennellä ainakaan pidempään.”

”Odotan harjoittelun alkua vaihteluna koulussa istumiseen.”

”Sosiaaliala on toimistoalaa kiinnostavampaa ja monipuolisempaa.”

Ryhmä sai lukea nämä kootut tekstit ja siten varmistaa kuullut ja kirjatut näkökulmat.

6.4 HOPS-keskustelut

Opintojen aloitussyksynä HOPS-keskustelut käytiin pienryhmäohjauksina. Opiskelijat täyttivät ensimmäisen lukuvuoden HOPS-lomakkeen (Liite 5) ja toivat sen mukanaan

pienryhmäohjaustilanteeseen. Ohjaustilanteeseen oli varattu kullekin ryhmälle puolentoista tunnin aika. Pienryhmäohjauksen hyötyjä ovat kokemusten yhteinen jakaminen, vertaistukiryhmäksi tarkoitetun pienryhmän vahvistaminen ja tietenkin tehokas ajankäyttö. Sisällöllisesti työskentely eteni seuraavasti: kukin jäsen kertoi noin 8 minuutin ajan, mitä itse halusi nostaa esiin HOPS-lomakkeeseen kirjaamistaan ajatuksista omien tavoitteiden, vahvuuksien ja kehitettävien alueiden sekä elämäntilanteen osalta. Ryhmänohjaaja antoi kullekin lyhyen palautteen kuulemastaan. Tämän jälkeen käytiin läpi opiskelijan mahdolliset hyväksilukuanomukset, joiden jatkotyöstämisessä opastettiin. Opintojen edetessä pienryhmäohjauksissa päivitetään henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) ja tarkistetaan suoritustilanne.

ASO5T-ryhmässä toteutuivat hyvin pitkälle oletusten mukaiset alkuhämmennyksen aiheet: omien opiskelutaitojen päivittämisen tarve, harjoittelupaikkojen löytämiseen liittyvät kysymykset sekä perheen ja opiskelun yhdistämisen teema. Työvoimapolitiittisen koulutuksen lisäelementteinä keskusteluissa nousivat esiin poissaolojen kontrollointi: ilmoitusvelvoite ryhmänohjaajalle ja päiväkirjan pito oppitunneilla. Opiskelijat kertoivat havaitsevansa jonkinlaisen eron kouluttajan ja työvoimaviranomaisen ajattelussa, jota he kuvasivat keskusteluissa seuraavasti:

”Koulussa läsnäoloa korostetaan enemmän oppimisen mielekkyyden kannalta, kun taas työvoimatoimistossa painotetaan oppitunneilla istumisen pakollisuutta työttömyyspäivärahan ja ylläpitokorvauksen maksamisella perustellen. Olemmehan mekin töissä ollessamme veroja maksaneet.”

HOPS-yksilökeskustelut käytiin heti kevätlukukauden alussa. HOPS-keskustelut olivat keskimäärin 45 minuutin pituisia, ja ne toteutettiin häiriöttömässä työtilassa oppilaitoksen työhuonekerroksista erillään, sillä osa keskusteluista kuvattiin opiskelijan luvalla videokameralla opinto-ohjaajankoulutuksen ohjausharjoitteiksi. Keskustelut nousdattelivat rakennetta, jossa käytiin läpi opintojen käynnistymisvaihetta, opiskelijan tyytyväisyyttä ammattikorkeakouluopiskeluun, oman oppimisen tunnistamista ja kehittämistarpeita. Lisäksi pohdittiin opiskelijan roolia ryhmässään, jaksamisen kysymyksiä ja palautetta opettajien, ryhmänohjaajan ja muun henkilöstön toiminnasta. Lopuksi tarkasteltiin yhdessä opiskelijan opintorekisteriote. Näin varmistettiin yhteinen käsitys syksyn opintojen suorittamistilanteesta. Kehityskeskustelulomake (Liite 6) allekirjoitettiin ja talletettiin ryhmän kansioon.

Pääsääntöisesti keskusteluissa nousivat esiin hyvin samankaltaiset teemat. Opintojen alkaessa syksyllä kaikki tuntui hallitsemattomalta kaaokselta, kunnes usein juuri ennen ensimmäistä työharjoittelua marraskuussa 2007 alkoi löytyä oma tapa tehdä oppimistehtäviä. Vähitellen opiskelun ja muun elämän yhdistämiseen oli löytynyt itselle sopiva henkilökohtainen rytmi. Pienlapsivaiheessa elävien opiskelijoiden opiskelu venyi usein myöhäisen illan tunneille tai sitten opinnot keskitettiin viikoittaiseen itsenäisen opiskelun päivään perjantaihin ja viikonloppuun. Iltaisin lähinnä järjestettiin päivän materiaaleja kansioihin ja katsottiin välttämättömimmät paperit seuraavaksi päiväksi. Tentteihin pyrittiin valmistautumaan ajoissa niin, ettei kaikki lukeminen jäänyt viimeiseksi illaksi.

Arvioinnin osalta keskusteltiin joillekin uutena kokemuksena tulleesta opiskelijan osuvasti kuvaamasta ”palautekylvystä”. Mikäli oppimistehtävä arvioitiin hyväksytyksi/hylätty, opettaja yleensä kirjoitti sanallisen palautteen suoraan tulostettuihin tehtäviin. Palaute koettiin yleensä opiskelijan vahvuuksia tukevaksi. Kukaan ei kertonut kovasti yllättyneensä arviointien sisällöistä tai löytäneensä itsestään täysin uusia tuntemattomia puolia. Tässä kohtaa opiskelijat usein viittasivat aiempaan elämän- ja työkokemukseensa.

Opintojaksojen sisältövaatimuksissa saataviin opintopistemääriin nähden koettiin olevan opettajien välillä eroja. Pisteet olivat osittain lujassa ja toisaalta niitä koettiin saatavan helpostikin. Numeerisen arvioinnin: tyydyttävä 1 ja 2, hyvä 3 ja 4, kiitettävä 5 osalta keskusteltiin arvioinnin tietynlaisesta epätarkkuudesta. Liiketaloudellisen pohjakoulutuksen saaneet opiskelijat olisivat halunneet tietää aivan tarkat kriteerit puolikaiden korottumisessa ylöspäin tai laskussa alaspäin. Sosiaalialan tietynlainen näkemysellisyyden ja pohdinnan arvostaminen arviointia tehtäessä oli vaikeaa hahmottaa ja ymmärtää keskeiseksi arvioinnin perusteeksi. Sosiaalialalla on melko harvoin olemassa yhtä ainoaa oikeaa vastausta.

Aikuisopiskelijat viestittivät usein, että ryhmässä ei olla kavereita siten kuin koulussa, mutta kaikkien kanssa voi keskustella ja kysyä tarvittaessa neuvoa. Oma ryhmä oli joidenkin ollut ikävä kuuden viikon työharjoittelun aikana, mikä kuvasi ryhmään kiinnittymisen ja kuuluvuuden tunnetta. Osa oli myös muodostanut syksyn aikana vapaa-aikaan ulottuvia uusia ystävyys-suhteita. Yhteiskyydillä opintoihin kulkeminen oli joil-

lekin merkittävä vertaistuki, jolloin automatkojen aikana ehdittiin menen tullen keskustella opiskelupäivän tapahtumista.

Ammatinvaihajan roolista keskusteltiin myös usein. Sosiaalialan perusteet teoriaopintojen osalta alkoivat vähitellen hahmottua, mutta työmenetelmät ja työpaikkojen toimintatavat olivat vielä vieraita. Tehokkaaseen yritysmaailmaan tottuneen piti nyt oppia ymmärtämään, että pysähtyminen asiakkaan tilanteen äärelle ja aito vuorovaikutteinen läsnäolo ovat ”oikeaa” työtä. Ensimmäisen harjoittelun aikana oli hieman auenut työn vastuullisuus ja henkinen vaativuus. Uusi vei paljon energiaa, mutta samalla se toi tietynlaista innostavaa paloa opintoihin. Poikkeuksetta harjoittelu nähtiin erittäin tärkeänä ja välttämättömänä oppimisen paikkana. Ammatti-identiteetti ymmärrettiin vähitellen rakentuvaksi.

Sosiaalialan opettajien työotteesta kerrottiin näkyvän vuosien työkokemus ja tietty jämpiksi kuvattu ote. Neuvotella kyllä voitiin, mutta opettajat perustelivat kantansa hyvin asiantuntijuudella, jolloin opiskelijan oli helpompi tarkistaa näkemyksiään. Opettajatuutori, ryhmänohjaaja oli tullut sen verran syksyn kuluessa tutuksi, että mainittiin usein helposti lähestyttäväksi ja asiat selkeästi esiin tuovaksi. Muun henkilökunnan toimintaa arvioitiin myös myönteisesti. Opintotoimisto oli palvellut hyvin opiskelijoita opastaen ja neuvoen. ATK-tilojen yleinen ahtaus ja vain yhden tilan myöhäinen ilta-aukioloaika saivat kritiikkiä.

Tilojen ahtaus ja kulkeminen ympäri oppilaitosta päivän aikana mainittiin epäkohtina. Pitkät ruokala- ja wc-jonot mainittiin myös viihtyvyyttä vähentävinä tekijöinä. Sisäilman huono laatu erityisesti tietyissä luokkatiloissa aiheutti allergista oireilua useammalle opiskelijalle: silmien kirvelyä ja kutinaa, jatkuvaa nuhaa ja pahimmillaan astmaoireiden aktivoitumista. Näistä ongelmista ollaan sosiaali- ja terveystieteissä tietoisia, ja syksyllä 2008 alkavan peruskorjauksen toivotaan tuovan ratkaisuja näihin epäkohtiin.

Syksyn opintosuorituksiinsa opiskelijat olivat yleensä melko tyytyväisiä, ja valtaosin ryhmä oli pysynyt opetussuunnitelman mukaisessa tahdissa. Keskusteluissa vallitsi avoin ja luonteva ilmapiiri. Keskustelu nähtiin arvokkaana henkilökohtaisena mahdollisuutena, johon oli valmentauduttu kehityskeskustelulomakkeen teemoja etukäteen mieltien ja omia tärkeitä näkökohtia ja kysymyksiä ylös kirjoittaen. Ryhmänohjaaja

pääsi nopeasti paneutumaan keskusteluissa oleelliseen, kun tietynlaiseen ”alkulämmitelyyn” ei kulunut aikaa. Opiskelijat olivat myös erittäin sanavalmiita ja osasivat hyvin kuvata tilannettaan sekä esittää kysymyksiä.

6.5 Yhteistyö työvoimahallinnon kurssikummin kanssa

Työvoimapolitiisella koulutusryhmällä on paikallisessa työvoimatoimistossa nimetty kurssikummi, joka säännöllisin väliajoin ja kutsuttuna tarvittaessa pitää yhteyttä kouluttajan kautta ryhmään. Konkreettisesti yhteistyö aloitettiin heti koulutuksen ensimmäisenä päivänä, kun kurssikummi oli kutsuttu kertomaan työvoimapolitiisen koulutuksen pelisäännöistä erityisesti lyhyiden lomien, läsnäolovelvoitteen ja rahoituksen osalta. Ryhmä kuunteli tarkkaavaisesti, eikä juuri esittänyt yleisistä käytännöistä lisäkysymyksiä. Kurssikummi oli varannut yhteisen oppitunnin jälkeen aikaa opiskelijoiden henkilökohtaisiin työttömyysturvaetuksien maksupolitiikkaan liittyvien kysymysten selvittämiseen.

Työvoimahallinnon kurssikummi tuli tapaamaan ryhmää toisen kerran sovitusti marraskuun 2007 alussa. Ryhmänohjaaja ja kurssikummi kävivät keskenään lyhyen yleiskeskustelun, jossa todettiin ryhmän aloittaneen opintonsa asianmukaisesti ja melko motivoituneena. Samalla tarkistettiin jo aiemmin sähköisesti työvoimahallintoon tiedoksi hankintasopimuksen velvoitteen mukaisesti lähetetyn harjoittelupaikkalistatietojen ajantasaisuus. Kurssikummi luki koko ryhmän HOPS 1 -lomakkeiston ryhmänohjaajan työhuoneessa, minkä jälkeen alkoi ryhmän OPO-tunti. Ryhmänohjaaja kysyi ryhmältä, haluaako se ryhmänohjaajan poistuvan tapaamisen ajaksi, mutta kaikki olivat yksimielisiä siitä, että ryhmänohjaajan läsnäolo oli toivottavaa.

Ajallisesti tapaaminen osui syyslukukauden palautteenantotunnin jälkeen, joten ryhmä oli hyvässä valmiustilassa kertomaan ajatuksiaan. Tällä kertaa jokainen opiskelija sai henkilökohtaisesti lyhyesti sanoa, mitä hänelle kuului. Yleinen viesti oli edelleen sama kuin koulutuksen alkaessa eli oltiin tyytyväisiä saatuun työvoimapolitiisesti rahoitettuun kouluttautumismahdollisuuteen. Loppusyksyn väsymys ja tehtävien tekemisen vaativuus tuotiin esille, mutta ryhmä ei nostanut mitään aiemmalla palautetunnilla läpikäytyjä teemoja esiin. Seuraava ryhmänohjaajan muistikirjamerkintä kuvaa havaintoa:

”Ryhmä on erilainen kurssikummin ollessa paikalla. Jonkinlainen yleinen kiitollisuus työvoimapolitiittisena koulutuksena saatavasta ammattikorkeakoulututkinnosta henkii poikkeuksetta puheenvuoroissa. Erittäin varovasti puhuvat saadusta opetuksesta, ryhmän toimivuudesta tai roolistaan ryhmässä. Ryhmänohjaajaakin kehuvat vain mukavaksi. En tiedä, onko jälkipuheita.”

Yhteisesti oppituntia päättäen todettiin, että ryhmän kuuleminen oli erittäin tärkeää, ja palautteenantoaika ja rohkaisu eteenpäin osuivat sopivasti marraskuulle, jolloin syyslukukauden kuormitus on usein raskainta. Oppitunnin lopulla sovimme tammikuussa 2008 kerättävästä ensimmäisestä työvoimahallinnon Opal-palautteesta ja sen purusta. Työvoimahallinnon palautteita kerätään tämän kolmivuotisen tutkinnon aikana viisi kertaa.

Opal-järjestelmä on tarkoitettu tuottamaan työvoimakoulutuksen palautteesta tietoa työvoimakoulutuksen hankkijoille ja koulutuksen järjestäjille. Palautetta kerätään sekä koulutuksen kuluessa (välipalautte) että koulutuksen päättyessä (päättöpalaute). Koulutuksen järjestäjä aktivoi palautelomakkeet ja opastaa opiskelijoita palautteen antamisessa. Koulutuksen järjestäjä voi kirjoittaa kommentin väli- tai päättöpalauteen koulutuskohtaiseen perusraporttiin. Välipalaute on ollut käytössä vuodesta 2006. Opal-välipalautteet kerätään kaikista yli kolme kuukautta kestävästä koulutuksista

Välipalaute oli aktivoituna 7.1.-14.1.2008. Perusraportissa vastauksen oli antanut 13 ryhmän opiskelijaa. Palautteen antamiseen oli varattu opinto-ohjauksen tunneille oppilaitoksen atk-luokka, jossa palvelusihteeri jakoi opiskelijoille tunnukset sekä opasti järjestelmän käytön. Ryhmän kolme muutosturvaopiskelijaa antavat palautteen myöhemmin eri koulutusohjelmien kanssa sovittavana yhteisenä aikana. Palaute jäi puuttumaan kahdelta opiskelijalta, jotka joko eivät antaneet sitä lainkaan tai sitten eivät tallentaneet palautetta asianmukaisesti. Palautetilanteessa kukaan ei maininnut epäonnistuneesta palauteyrityksestä.

Välipalautteessa oli seuraavat kysymykset:

1. Olen saanut tietoa koulutuksen tavoitteista, sisällöstä ja toteutuksesta.
2. Aikaisempi koulutukseni, osaamiseni ja erityistarpeeni on otettu huomioon henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa (HOPSia) laadittaessa.
3. Olen saanut kouluttajalta/kouluttajilta tarvitsemaani ohjausta ja palautetta.

4. Olen itse ollut oppijana aktiivinen ja oma-aloitteinen.
5. Koulutuksessa on käytetty asianmukaisia tiloja ja laitteita.
6. Koulutuksessa käytetty oppimateriaali on tukenut oppimistani.
7. Kouluttajan/kouluttajien asiantuntemus ja ammattitaito ovat vastanneet koulutuksen vaatimuksia.
8. Oppimistehtävät ja -menetelmät ovat olleet sopivan vaativia lähtötasooni ja valmiuksiini nähden.
9. Olen saanut tarvitsemaani ohjausta ja tukea työssäoppimispaikan ja/tai työn etsimisessä.
10. Työssäoppiminen ja sen ohjaus onnistuivat.
11. Yleisarvosana: Koulutus on tähän saakka onnistunut kohdallani.
12. Sanallinen palaute voi olla enintään 800 merkkiä.

Kysymysten 1-11 vastausvaihtoehdot olivat: 1: Huonosti, 2: Välttävästi, 3: Tyydyttävästi, 4: Hyvin, 5: Erinomaisesti.

Tiedonsaanti, opintojen henkilökohtaistaminen, tilat, laitteet ja opetuksen laatu

Opiskelijoista 61,5 % arvioi saaneensa ajankohtaista tietoa koulutussisällöistä ja henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien (HOPSien) laadinnan sekä opintojen ohjauksen toteutuneen kohdallaan hyvin. Palautteessa 84,6 % opiskelijoista oli toiminut mielestään oppijana aktiivisesti ja oma-aloitteisesti arvioiden opiskelupanoksensa hyväksi. Vastaajista 61,5 % arvioi koulutuksen tilat ja laitteet tyydyttäväiksi. Oppimateriaali oli tukenut vastaajista 53,8 %:n oppimista hyvin. Opetuksessa kouluttajien asiantuntijuuden 84,6 % opiskelijoita arvioi toteutuneen hyvin. Oppimistehtäviä ja -menetelmiä 46,2 % vastaajista piti tyydyttävänä ja samoin 46,2 % hyvinä.

Työharjoittelun ohjaus ja sanallinen palaute

Opiskelijoista 61,5 % koki työharjoittelupaikan valinnan ohjauksen hyvänä. Samoin harjoittelun onnistumisen sekä ohjaavan opettajan kenttäohjauksen arvioi 69,2 % vastaajista toteutuneen hyvin. Kokonaisuutena tähänastisen koulutuksen kohdallaan katsoi tyydyttävästi onnistuneen 23,1 %, hyvin 69,2 % ja erinomaisesti 7,7 % vastaajista. Sanallisessa palautteessa mainittiin muun muassa Moodle-verkko-oppimisalustan käytön aloituksen heikko ohjeistus, oppilaitoksen tilojen ahtaute, koulutuksen lyhyet lomajaksot ja projektiopintojen nopea aloitus opiskelijoiden näkökulmia etukäteen kuulematta. Ryhmänohjaaja koulutuksen järjestäjän edustajana oli myös antanut lyhyen kirjalli-

sen yhteenvedokommentin raportin sanalliseen palautteeseen oppilaitoksen käytäntöjä ja työvoimahallinnon loma-aikojen pelisääntöjä kerraten.

Opal-välipalaute käytiin läpi opinto-ohjauksen tunneilla yhteistapaamisessa työvoimahallinnon kurssikummin, opiskelijaryhmän ja ryhmänohjaajan kesken. Keskustelu oli asiallista. Samanaikaisesti käynnissä olleet yksilökeskustelut tukivat palautteen purkua. Opiskelijat olivat rohkaistuneet esittämään henkilökohtaisia näkemyksiään. Ryhmä oli selvästi asettuneempi opiskelijan rooliin kuin syksyllä opintojen alkaessa. Muu yhteydenpito työvoimahallinnon kurssikummin kanssa opintojen tässä vaiheessa keskittyi sähköpostiviestintään työharjoittelupaikkalistoja ennen harjoittelujen alkua lähettäessä ja yhteisiä palautetapaamisaikoja ryhmän kanssa sovittaessa.

7 YHTEENVETO

Koulutuksen tulee tähdätä tulevaisuuteen, mistä syystä on tärkeää nähdä yhteiskunnalliset muutostrendit ja työelämän kehityssuunnat, joiden pohjalta on mahdollista ennakoita työn muutosta ja ammattitaitovaatimusten kehittymistä. Luovuus, osaaminen sekä korkea sivistystaso ovat edellytys Suomen ja suomalaisten menestymiselle. Tavoitteena ovat kansainvälisen huippuosaamisen lisääminen sekä alueellisesti vahvemmat ja vaikuttavammat korkeakouluyksiköt.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen strategisia liittoutumia on valmistunut tai valmistumassa esimerkiksi Turun korkeakoulukonsortio ja Itä-Suomen liittoyliopisto. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja on kohdennettu uudelleen väestörakenteen kehityksen mukaisesti sekä lisäämällä sosiaali- ja terveysalan paikkoja ja vähentämällä tekniikan ja kaupan alan koulutusta. Tavoitteena on, että vuonna 2020 nuorista ikäluokista 46 % on ammatillisen tutkinnon suorittaneita ja 42 % on korkeakoulututkinnon suorittaneita (Lehikoinen 2007.)

Aikuiskoulutus kytkeytyy tiiviisti työmarkkinoihin. Työelämä on tärkeä lähtökohta, sillä koulutusta suunnitellaan yhä enemmän sen tarpeista. Aikuiskoulutusta käytetään nykyisin työttömyyden hallintakeinona, puuttuvien mahdollisuuksien täydentäjänä ja koulutuksen vinoutumien oikaisijana. Työvoimapoliittinen aikuiskoulutus (työvoima-

koulutus) on työhallinnon rahoittamaa koulutusta, joka on opiskelijoille maksutonta. Työvoimakoulutus on suunniteltu ensi sijassa työttömille työnhakijoille tai työttömyysuhan alaisille 20 vuotta täyttäneille henkilöille. Työhallinto ostaa työvoimakoulutusta muun muassa ammatillisilta aikuiskoulutuskeskuksilta, korkeakouluilta ja muilta koulutuspalvelujen tuottajilta.

Vuonna 2003 tuli mahdolliseksi suorittaa korkea-asteen tutkinto myös työvoimapolitiittisena koulutuksena. Aluksi lähdettiin varovaisesti liikkeelle, mutta nykyisin muun muassa ammattikorkeakoulututkintojen tarjonta on lisääntymässä. Koulutuksen hankkiminen tapahtuu kilpailuttaen koulutuksen järjestäjiä. Opiskelijat työvoimakoulutukseen haetaan työvoimatoimistojen kautta. Opiskelijan toimeentulo koulutuksen aikana määräytyy työttömyysturvan mukaisesti.

Kaakkois-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskus osti Etelä-Karjalan ammattikorkeakoululta työvoimapolitiittisen sosionomi (AMK) -aikuiskoulutuksen henkilöille, jotka olivat suorittaneet vähintään koulu- tai toisen asteen tutkinnon yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta. Merkonomin koulutus oli tyypillisin hakijan ja ryhmään valitun opiskelijan koulutus. Koulutus alkoi 3.9.2007.

Kehittämishanke on tietopaketti työvoimapolitiittisen korkea-asteen aikuiskoulutusryhmän aloittamisesta kuvaten sitä erityisyyttä ja haasteita, mitä työvoimakoulutus asettaa oppilaitokselle. Aineistona oli sosiaalialan koulutusohjelman ensimmäisen työvoimapolitiittisen sosionomi (AMK) -aikuiskoulutusryhmän ASO5T:n opintojen aloituslukuvouden 2007-2008 työkierrossa syntynyt keskeisimmäksi valikoitu materiaali. Kehittämishankeprosessi kesti ajallisesti käytännössä lähes vuoden, ja työstäminen eteni vaiheittain hanketta jäsentäen opinto-ohjaajakoulutuksen ohjeistuksen mukaisesti. Vastuukouluttajalta saatu asiantuntijapalaute ja kannustus eri työvaiheissa ovat tukenet hankkeen edistymistä.

Hankkeessa on esitelty koulutuksen suunnitteluvaihe, valintakokeet, orientoivat opinnot ASO5T-ryhmän koulutuksen alkaessa, ryhmänohjaus OPO-tunneilla, HOPS-keskustelut ja yhteistyö työvoimahallinnon kurssikummin kanssa sekä nostettu esiin opintojen aloitusvaiheen ohjauksen erityiskysymyksiä, joissa usein keskiössä on aikuisopiskelijan kokonaiselämäntilanne. Aineiston analysoinnin osalta ei voida puhua perinteisestä tutkimuksellisesta luotettavuudesta ja yleistettävyydestä, vaan sen pohjalta

löytyy huomioita ja näkökulmia oppilaitosarjen käytäntöjen kehittämiseen ja parantamiseen. Kehittämishankkeen kolmea selvitystehtävää (luku 5.1) tarkastellaan seuraavissa alaluvuissa.

7.1 Hankintasopimuksen veloitteet oppilaitoksen käytännöille

Oppilaitosta eli myyjää velvoittavat hankintasopimuksen ehdot. Koulutuksesta on pidettävä työpäiväkirjaa, josta tulevat ilmi opiskelijoiden päivittäiset poissaolot, koulutuksen sisältö ja opetuksen toteutustapa, jos opetuksessa on kyse etä-, monimuoto- tai verkko-opetuksesta. Esimerkiksi orientoivien opintojen Moodle-verkko-oppimisympäristössä tehdyt itsenäisen opiskelun tehtäväajat oli arvioitava työpäiväkirjaan. Päivittäinen työaika on määritelty keskimäärin seitsemäksi tunniksi ja työharjoittelussa enintään kahdeksaksi tunniksi.

Tämäntyyppinen seuranta on ollut perinteisesti vierasta ammattikorkeakouluopinnoille, joissa ei ole läsnäolovelvoitetta, mikäli opintojakson alkaessa ei niin erikseen ilmoiteta. Sosiaalialan koulutusohjelmassa työpäiväkirjan täyttämiseen totuttiin ennako-oletuksia kivuttomammin ja sen kulkeminen ryhmän mukana varmistettiin aakkosjärjestyksessä vaihtuneella opiskelijavastaavalla. Ryhmänohjaaja tarkisti säännöllisin välein työpäiväkirjan merkinnät. Poissaolojen osalta työpäiväkirja osoittautui kiistattomaksi työvälineeksi niin, että opiskelijat oma-aloitteisesti selvittivät mahdollisia poissaolojaan. Opettajien oli myös helppo tuntien alkaessa pikaisesti tarkistaa aiemmin opiskellun sisällöt.

Työvoimakoulutus on opiskelijalle maksutonta, joten esimerkiksi valintakokeissa ei käytetty pääsykoekirjaa, vaan sosiaalialan ammattilehtien artikkeleita, jotka jaettiin valintakoemateriaalina soveltavien tehtävien kanssa teoriakokeessa. Opintojaksojen opetuksen osalta opiskelijoita ei voida velvoittaa oppikirjojen ostamiseen, mikä on käytännössä ollut muutenkin melko harvinaista kirjaston hyvän ammattikirjallisuusvalikoiman vuoksi. Mikäli opinnoissa ilmenee tällainen välttämätön oppikirja, koulutusohjelma voi tarvittaessa ostaa muutaman kappaleen käsikirjatyyppisesti yhteiskäyttöön. Opiskelijoiden omat muistiinpanovälineet ja monistamiskustannukset on tulkittu kuuluviksi opiskelijan saaman ylläpitokorvauksen piiriin.

Keskustelua opintojen aloitusvaiheessa herättivät lähinnä monistuskulut. Ryhmävas-
taavat selvittelivät edullisinta kopiointipaikkaa, mutta käytännössä sellaista ei kuiten-
kaan valittu. Opettajat ovat jakaneet keskeisintä materiaaliaan monistettuna, ja opiske-
lijoilla on tietty oppilaitoksen antama tulostuskiintiö, joka osaltaan helpottaa kustan-
nuksia. Melko paljon oppimistehtävien materiaalia on myös verkkoluettavissa. Am-
mattitaitoa edistävän harjoittelun kustannuksista ensimmäiselle lukuvuodelle ajoittu-
van henkilökohtaisen nimineulan jokainen opiskelija hankki omalla kustannuksellaan.
Oppilaitospaikkakunnan alueella tehdyt opintojaksojen opetukseen kuuluvat opinto- ja
tutustumiskäynnit eivät aiheuttaneet merkittäviä lisäkustannuksia. Opiskelijat jakoivat
keskenään mahdollisia yhteiskyytejä.

Henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien (HOPSien) laadinta heti koulutuksen alku-
vaiheessa toteutettiin pienryhmäohjauksena niin, että ensimmäisen lukukauden yksilö-
HOPSit olivat työvoimahallinnon yhteyshenkilön, kurssikummin luettavissa ryhmän
toisella yhteistapaamiskerralla. Työharjoittelupaikat ilmoitettiin hankintasopimuksen
ehtojen mukaan ennen harjoittelun alkua yhteistyövoimatoimistoon Lappeenrantaan.
HOPSien laatiminen toteutuu automaattisesti oppilaitoksen vuosityökierrossa, ja tut-
kintoon vaadittavaa työharjoittelua ohjataan opetussuunnitelman tavoitteiden mukai-
sesti työharjoittelupaikkaan yhteyttä pitäen. Nämä hankintasopimuksen velvoitteet toi-
vat lähinnä siis vain tarkemman aikatauluennakoinnin oppilaitoksen käytäntöihin.
Oman oppilaitoshallinnon lisäksi oli muistettava ostajan eli työvoimahallinnon aika-
taulut tiedottamisessa ja asiakirjojen tarkistamisessa.

Koulutuksen keskeyttämisestä on aina tehtävä kirjallinen päätös, joka toimitetaan kou-
lutuksen ostajalle ja yhteistyövoimatoimistolle. Ryhmästä yksi opiskelija keskeytti
opintonsa aivan syyslukukauden lopussa saatuaan työpaikan. Ohjauskeskustelulla var-
mistettiin, että päätös oli harkittu ja täytettiin tavanomainen eroilmoitus omaan oppi-
laitoshallintoon ja työvoimahallintoon. Vapautuvalle opiskelijapaikalle pitää valita ai-
na uusi opiskelija, mikäli se on koulutuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta mah-
dollista. Case ASO5T-ryhmään ei kuitenkaan valittu uutta opiskelijaa, sillä ryhmä
etenee opinnoissa vielä ohjelmoidummin läsnäolovelvoitteineen kuin perinteinen kou-
lutusryhmä, jolloin opintojen kiinnisaaminen on vaikeampaa. Tavoitteena on, että ko-
ko ryhmä valmistuisi opintojen päättymispäivänä 1.6.2010. Mikäli opiskelijan opinto-
aika näyttäisi ylittyvän, rahoitus pitää harkita erikseen yksilökohtaisesti työvoimahal-
linnossa.

Työvoimapoliittisessa koulutuksessa lomaa sisällytetään pääsääntöisesti koulutukseen viikko kutakin kuuden kuukauden jaksoa kohden. Lomajaksot sijoitetaan lähinnä kesäaikaan sekä muiden työelämässä tavanomaisten loma-ajankohtien tai juhlapyhien yhteyteen (luku 4.3). Tältä pohjalta ASO5T-ryhmällä on kolmivuotisen koulutuksensa aikana kaksi kahden viikon mittaista kesälomajaksoa. Opettajien vapaajaksoille syys- ja talvilomaviikoille sijoitettiin jonkin verran vapaajaksoaan henkilökohtaisista syistä siirtäneiden opettajien opetusta sekä lisättiin itsenäisten työpäivien määrää, mikä käytännössä toimi hyvänä ratkaisuna.

Ryhmän kesäloman 2008 ulkopuolinen aika on suunniteltu kevätlukukauden tiettyjen opintojaksojen laajojen oppimistehtävien tekemiseen. Ohjattua harjoittelua ei ole tietoisesti sijoitettu kesäaikaan, sillä ohjaavan opettajan tulee olla henkilökohtaisesti tavoitettavissa ja käydä ohjauskeskustelu työharjoittelupaikalla. Kokemuksia ensimmäisestä kesäopiskelujaksosta saadaan kesän 2008 jälkeen.

Oppilaitoksen tulee huolehtia siitä, että opiskelijat antavat työhallinnon internetpohjaiseen opiskelijapalauttejärjestelmään Opaliin palautteen koulutuksen toteutumisesta. Samaan peruseraporttiin on myös koulutuksen järjestäjän mahdollista antaa kommentti saadusta palautteesta. Opal-palautteita sovittiin kerättäviksi yhteensä viisi Case ASO5T-ryhmän kolmivuotisen koulutuksen aikana. Ensimmäisen Opal-välipalautte kerättiin tammikuussa 2008 (luku 6.6).

Opal-välipalautte käytiin läpi yhteistapaamisessa työvoimahallinnon kurssikummin, opiskelijaryhmän ja ryhmänohjaajan kesken. Kritiikkiä saivat oppilaitoksen tilanahaus, huono sisäilma, orientoivien opintojen heikko Moodle-verkko-oppimisolustan käytön ohjaus, opiskelupäivien pituus ja koulutuksen lyhyet lomajaksot. Viikoittainen itsenäisen opiskelun päivä perjantai nähtiin tiiviissä aikataulussa välttämättömänä. Opettajien asiantuntijuus ja pitkä työkokemus mainittiin opintoja edistävinä tekijöinä. Yleisesti opiskelu koettiin havaituista epäkohdista huolimatta etuoikeutena.

Työvoimapoliittinen koulutusryhmä tuo lisähaasteita organisaatiolle ja ryhmän lähellä opintopolun matkaa seuraavalle ryhmänohjaajalle, sillä koulutuksen ostajan työvoimahallinnon säädökset tuovat velvoittavia tehtäviä oppilaitokselle. Tästä syystä suositeltavaa on, että ryhmänohjaaja on kokenut opettajatuutori, joka tuntee hyvin oppilaitok-

sen käytännöt ja niiden mahdollisen joustavan soveltamisen. Yhteistyökyky sekä hie-
man erilaisen hallintomaailman kielen ymmärtäminen ja sen perustelu tarvittaessa
myös opiskelijoille ovat tärkeitä valmiuksia. Työnsä on osattava tehdä aidosti läpinä-
kyväksi.

7.2 Opiskelijan elämäntilanne ja aikaisemmat opiskelukokemukset

Työvoimapoliittisen koulutuksen perusteina ovat työttömyys, työttömyysuhka tai työ-
voiman tarve. Koulutuksen keskeisenä tavoitteena on henkilön työmarkkina-aseman
parantaminen ja työhön sijoittuminen. Case ASO5T-ryhmän koulutuksen lähtökohta
on ajatuksessa kouluttautua merkonomista sosionomiksi, sillä Etelä-Karjalan alueella
liiketalouden tutkinnon suorittaneiden työllisyystilanne ei ole hyvä, kun taas sosiono-
mi (AMK) -tutkinnon suorittaneet ovat toistaiseksi sijoittuneet työmarkkinoille hyvin.
Työvoimapoliittinen aikuiskoulutus toimii näin työttömyyden hallintakeinona.

Tulevaisuuden suunnittelun, siihen liittyvän päätöksenteon ja päätöksiin sitoutumisen
perusedellytys on riittävä itsetuntemus. Myös opiskeluprosessin henkilökohtaistumi-
sen kannalta on tärkeää, että henkilö riittävässä määrin tunnistaa omat arvonsa, tavoit-
teensa, kiinnostuksen kohteensa, toiveensa, omat vahvuutensa ja rajoitteensa sekä ta-
pansa toimia erilaisissa tilanteissa ja ympäristöolosuhteissa. Samoin on tarpeen tunnis-
taa kulloisenkin elämäntilanteen mahdollisuudet, vastuut ja rajoitukset. Itsetuntemus
muovautuu kokemusten myötä, toisilta ihmisiltä saadun erilaisen palautteen sekä omi-
en tuntemusten ja itsearvioinnin vuorovaikutuksessa.

Aikuisena opiskelemaan aikovan mielessä liikkuu monenlaisia kysymyksiä, ennen
kuin päätös opiskelun aloittamisesta tulee todeksi. Aikuisopiskelijan opiskelua luon-
nehtii usein ajankäytöllinen tasapainoilu työn, perheen ja opiskelun välillä sekä pitkä-
aikaisen opiskeluun sitoutumisen mukanaan tuomat jaksamisen kysymykset. Aikuisen
kokemukset aiemmasta opiskelusta ja oppimisesta voivat olla useiden vuosien takaa,
joten hän voi tarvita opiskelutaitojen harjoittamista, tietoa opiskelumahdollisuuksis-
ta, oppimisesta ja opiskelun tämänhetkisistä vaatimuksista.

Syyslukukauden pienryhmäohjauskeskusteluissa ja syyslukukauden palautteessa opis-
kelijat nostivat esiin opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittamisen kysymyksiä. Oma
työote oli vielä hakuvaiheessa ja opiskelupäivät olivat pitkiä, ja illat venyivät myö-

hään etenkin lapsiperheissä, kun oppimistehtäviä pääsi kunnolla tekemään vasta lasten nukahdettua. Lukujärjestyksiin perjantaiksi merkitty itsenäisen opiskelun päivä nähtiin ehdottoman välttämättömäksi ja löydettiin pian käyttöön alkuhapuilun jälkeen. Koulutuksen järjestäjän huoli itsenäisen päivän ymmärtämisestä todelliseksi opiskelutyöpäiväksi osoittautui täten aiheettomaksi. Muun muassa työharjoittelupaikkojen kysyminen ja niissä tutustumiskäynnit toteutuivat oppimistehtävien tekemisen ohella itsenäisenä opiskelupäivänä.

Oppimaan oppiminen oli syksyllä opiskelijoiden aloitusvaiheen suurin haaste. Aiemmasta kokopäiväopiskelusta saattoi olla vuosia ja käsitys omasta oppimiskyvystä usein itseä aliarvioiva. Tähän haasteeseen pyrittiin yleisen orientoinnin lisäksi vastaamaan opiskelijoista vertaistukiryhmiä muodostaen. Yleinen viesti olikin, että tuntui helpottavalta, kun opiskelijatoverit olivat samankaltaisessa tilanteessa. Ammattikorkeakouluopintojen itseohjautuvuus koettiin vaativana haasteena. Aiemmissa opinnoissa ja ammattialalla saattoi olla enemmän selkeitä vastauksia, ja nyt esiin nousi monia avoimia kysymyksiä, joihin piti itse etsiä näkökulmia.

Opiskelijoiden aiemman pääosin kaupallisen koulutuksen (merkonomi) pohjalta ryhmän tietotekniset perusvalmiudet olivat keskimäärin hyvät, mikä helpotti oppimistehtävien tuottamista usein verkko-oppimisalustalle. Lähes poikkeuksetta aina joku ryhmästä osasi neuvoa muita mahdollisissa pulmissa. Moodle-verkko-oppimisalustan käytön ohjauksen suppeus opintojen alussa sai kritiikkiä syyslukukauden oppilaitoksen keräämän orientoivien opintojen palautteessa ja työvoimahallinnon Opal-välipalautteessa. Jatkossa tähän on syytä suunnitella pienryhmäohjauksessa annettava opetus ryhmäkohtaisiin orientoiviin opintoihin kytkettynä.

Ensimmäisen työharjoittelun kokemusten purussa nousi selvästi esiin ammatinvaihtajien näkökulma. Moni ryhmän opiskelija kertoi aidosti yllättyneensä sosiaalialan työn luonteesta. Sosiaaliala koettiin erittäin haasteellisena vuorovaikutusammattina. Ihmisten kanssa pitää jaksaa olla vaikeiden asioiden äärellä ja pitää tietää paljon. Oppimispäiväkirjoissa todettiin usein, että tätä alaa ei voi todellakaan oppia kirjoista, vaan työharjoittelu on erittäin merkittävä oppimisen paikka. Suoritteiden tuottamisen sijaan oli opittava läsnäoloa ja kuitenkin samalla oltava valmis tarvittaessa nopeisiin päätöksiin ja toimintaan.

Asenne opiskeluun oli koko ryhmällä myönteinen ja motivaatio korkealla. Opiskelemaan pääsy koettiin etuoikeudeksi. Ajateltiin, että on melko turvallista opiskella, kun ei tarvitse ottaa opintolainaa eikä käydä opintojen ohella töissä. Paperivalinnassa hakijoita oli tuo 148 henkilöä, joista 77 hakijaa kutsuttiin kolmeosaiseen valintakokeeseen: teoriakoe, ryhmätilanne ja opettajien haastattelu (luku 6.1). Ryhmään valikoituminen (16 +3 muutosturvaopiskelijaa) oli opiskelijalle ja koulutuksen järjestäjälle jo selkeä viesti ryhmän opiskeluvalmiudesta. Oletuksen mukaisesti syyslukukauden edetessä opiskelijat alkoivat vähitellen löytää omaa työtötään. Yleisesti ensimmäinen opiskeluvuosi on ryhmästä riippumatta opiskelijalle oman rytmin ja työtöteen hakemista ja löytämistä.

7.3 Opintojen oikea-aikainen ohjaus

Opintojen ohjauskäsitteen rinnalla käytetään usein sen lähikäsitteitä esimerkiksi neuvontaa. Ohjausta voidaan määritellä muun muassa ohjauksen osa-alueiden, ohjaustahojen tai ohjauksen toimintatapojen kautta. Toimintatavat voidaan porrastaa ohjaajan ja ohjattavan välisen ohjaussuhteen henkilökohtaisuuden kautta, jolloin opintojen ohjaus voidaan jakaa tiedotukseen, neuvontaan ja varsinaiseen ohjaukseen.

Tiedotus tarkoittaa opinto-oppaiden, ilmoitustaulujen ja verkkosivujen kautta saatavaa opiskelua koskevaa ajantasaista tietoa. Luotettava, oikea-aikainen ja helposti saatavilla oleva tieto voi vähentää painetta henkilökohtaiseen neuvontaan ja ohjaukseen. Neuvonnassa vastataan opiskelijoiden esittämiin kysymyksiin. Ohjaus sisältää tiedotuksen ja neuvonnan, mutta se on niitä syvällisempää, henkilökohtaisempaa ja pitkäjänteisempää opiskelun sekä sen sisältöjen ja aikataulutuksen suunnittelun tukemista. Opintojen ohjauksen tulee kattaa kaikki opiskelijan opintojen eri vaiheet: ennen opintojen alkua, alkuvaihe, keskivaihe, opinnäytetyön laadinta ja työelämään siirtyminen ja eri osa-alueet: oppimisen ja opiskelun ohjaus, ammatilliseen suuntautumiseen liittyvä ohjaus ja persoonallisuuden kehittymiseen liittyvä ohjaus.

Ohjaussisällöistä huomiota tulee kiinnittää opintojen tavoitteellisuutta tukevien henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadintaan ja seurantaan. Opintojen aloitussyksynä ASO5T-ryhmän henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia (HOPSeja) laadittaessa opiskelijoilta ei alan vaihtajina tullut juurikaan perus- tai ammatillisiin opintoihin liittyviä hyväksilukuanomuksia. Vapaavalintaisiin opintoihin osalta opiskelijoita löytyi sijoitettavia suorituksia esimerkiksi tietotekniikan opinnoista. Opiskelun henkilökohtaista-

miseen suoritusten hyväksiluvun osalta ei täten alan vaihtamisen pohjalta liittynyt epärealistisia odotuksia.

Aloitussyksyn HOPS-keskustelut (luku 6.4) pienryhmäohjauksina toimivat tehokkaana ohjausmuotona opiskelijoiden saadessa realistisen näkemyksen omasta tilanteestaan suhteessa muihin opiskelijoihin. Vertaispienryhmät koettiin kannustaviksi ja motivoiviksi, koska omat ongelmat eivät tuntuneet enää niin ainutlaatuisilta ja keskustelu samassa tilanteessa olevien kanssa oli usein rohkaisevaa. Työvoimapolitiittisen koulutuksen lisäelementteinä keskusteluissa nousivat esiin poissaolojen kontrollointi: ilmoitusvelvoite ryhmänohjaajalle ja päiväkirjan pito oppitunneilla.

Alkuhämmennyksen jälkeen melko nopeasti totuttiin ilmoittamaan esimerkiksi lapsen sairastumisen takia tullut poissaolo sähköpostilla ryhmänohjaajalle. Koulutuksen järjestäjän näkökulmasta poissaolojen kontrollointi osoittautui myös ennako-oletuksia joustavammin toimivaksi. Viikoittain toistuva ryhmän läsnäolotilanteen tarkistus varmistaa myös sen, että opiskelijan mahdollinen opintojen keskeyttämisriski havaitaan heti ja siihen voidaan ohjauksellisella tuella puuttua ennen ryhmästä syrjäytymistä.

HOPS-yksilökeskustelut (luku 6.5) käytiin kevätlukukauden alussa. Yksilökeskusteluissa toteutui osittain ohjauksen ideaali eli opiskelija sai tukea ristiriitaisissa tilanteissa esimerkiksi miettiessään seuraavan työharjoittelupaikan valintaa monista vaihtoehdoista. Parhaimmillaan koettiin voimavaraistumista, henkilökohtaisten päämäärien tunnistamista ja ainakin tarjoutui mahdollisuus ajan, huomion ja kunnioituksen saamiseen. Yksilöllinen ohjaustilanne oli neuvottelevaa keskustelua, jossa kummallakin osapuolella oli oma äänensä.

Aikuisryhmä on aina vaativa ohjattava. Ohjaajalla on oltava mahdollisimman selkeä ymmärrys ensinnäkin ohjaamansa tutkintotavoitteisen opiskelun kokonaisuudesta, aikuisopiskelijan oppimisesta ja elämäntilanteen monista rooleista sekä rohkeutta tuoda esiin erilaisia näkökulmia ja olla tarvittaessa eri mieltä pätevien aiemmin toiselle alalle kouluttautuneiden aikuisopiskelijoiden kanssa. Joustovaraa, neuvottelutaitoja ja kykyä myöntää, että ajoittain on väärässä eikä voi tietää kaikkea tarvitaan päivittäin ohjauksen haasteiden keskellä.

Verkko-ohjaustaidot liittyvät toisaalta verkon tekniseen hallintaan ja oman alan osaamiseen, mutta erityisesti verkkotyöskentelyn luonteeseen ja niihin erityiskysymyksiin,

joita vuorovaikutuksellinen verkkotyöskentely asettaa osallistujilleen Verkko-opetuksessa itseohjautuvuus korostuu voimakkaasti, sillä opiskelijan on oltava aloitteellinen omassa oppimisessaan. Verkko-opiskelu ei ole sidottu aikaan tai paikkaan, ja tehtävät ovat joustavasti saatavilla ja niitä voi tehdä oman aikataulunsa mukaisesti. ASO5T-ryhmän ensimmäisen opiskeluvuoden opinnoista orientoivien opintojen tehtävät, työharjoittelujen ja projektiopintojen ohjeistus, työajan seuranta- ja arviointilomakkeet olivat Moodle-verkko-oppimisalustalla hyvin itsenäisesti käytettävissä. Lisäksi Moodle-ympäristöä käytettiin esimerkiksi ammatillisten opintojen opintojakson ryhmätehtävien työstämiseen.

Mitä epävarmempia opiskelijat omassa verkkotyöskentelyssään ovat, sitä tärkeämpää heille on saada mielikuva opettajan läsnäolosta. Siksi opettajan virtuaalinen näkyminen keskustelupalstoilla voi vahvistaa joidenkin opiskelijoiden luottamusta ja uskallusta tulla itsekin näkyviksi. Tämä toteutui myös ASO5T-ryhmän kohdalla. Melko pian ohjaavan opettajan kommentoitua ensimmäisiä puheenvuoroja ja tehtäviä koko ryhmä ilmaantui alustalle. Opiskelijan motivaatio laskee, mikäli verkkopalautteen antamisessa on pitkä viive. Opiskelijoilta tuli palautetta muun muassa harjoittelujen oppimispäiväkirjojen liian hitaasta kommentoinnista. Verkko-opiskelua ohjaavalla opettajalla pitäisi olla selkeästi varattua häiriötöntä ohjausaikaa työkalenterissa.

ASO5T-ryhmä on ensimmäinen sosiaalialan aikuisryhmä, jonka opintoihin kuuluvat käytännön projektiopinnot, jotka liittyvät opetussuunnitelmassa yrittäjyyden teeman painotukseen (luku 6). Opiskelijat työskentelivät viikoittain tiistaipäivän Etelä-Karjalan alueella yksityisissä kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja vanhusten hoiva- ja palvelukodeissa. Kevään projektiopintojen tarkoituksena oli kehittää yhteistyössä yrittäjän kanssa sosiaalisen toimintakyvyn mittari yrityksen tarpeisiin. Kehittämishankkeen päättyessä ei ollut vielä käytössä tietoja kesällä 2008 valmistuviksi tarkoitetuista palvelutuotteista (mittareista) ja niiden käytännön toimivuudesta.

Projektiopintojen ohjaus osoittautui haasteelliseksi tehtäväksi. Opinnot käynnistettiin kahden kuukauden suunnittelun jälkeen heti kevätlukukauden alussa yhteisellä tiedotustilaisuudella opiskelijoiden ja yrittäjien kanssa. Opiskelijat kritisoivat koulutuksen järjestäjän valmiiksi osoittamia opiskelijakohtaisia paikkoja sekä yritysten osittaista valmistautumattomuutta opiskelijoiden vastaanottoon.

Koulutuksen järjestäjän näkökulmasta kokemus oli tuttu nuorisoasteen opiskelijoiden projektiopintojen aloituksesta, joka monivuotisen opiskelijoiden kanssa yhteistyössä tehdyn kehittelyn jälkeen edelleen nostaa opiskelijoissa epävarmuuden ja kaaoksen tunteen projekteja aloitettaessa. Käytännön projektit ovat erittäin harvoin etukäteen tarkkarajaisia ja valmiiksi suunniteltuja. Ohjaavat opettajat vastasivat opiskelijoiden huoleen henkilökohtaisella ohjauksella käymällä jokaisessa projektiyrityksissä opinto- ja tarkentavan keskustelun yrittäjän ja opiskelijan kesken. Projektiopintojen suunnitteluun ja ohjaukseen on varattava riittävästi aikaa. Sosiaali- ja terveystieteiden yrittäjyyteen tutustuttaessa ja yrittäjyyden osaamista kehitettäessä ollaan ammattikorkeakouluopintojen tarkoituksen ytimessä tekemässä työelämäyhteistyötä.

Jatkonäkymät

Ohjauksen kansallinen ja kansainvälinen toimintaympäristö muuttuu kiihtyvällä vauhdilla. Elämäntapojen yksilöllistyminen ja valinnaisuuden lisääntyminen, väestön ikääntyminen, osaamispääoman keskittyminen suuriin kaupunkeihin, työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset, globalisaatio ja monikulttuuristuminen tuovat ohjauksen kenttään jatkuvasti uusia haasteita. Haasteisiin vastaaminen edellyttää eri toimijoiden määrätietoista yhteistyötä valtakunnallisella, alueellisella ja paikallistasolla. Opintojen ohjaustehtävissä toimivien opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä opiskelijatuutorien koulutusta tulee kehittää ja resursoida riittävästi.

Samalla ammattikorkeakoulun tulisi laatia kokonaisstrategiaansa perustuva opintojen ohjauksen suunnitelma, jossa on määritelty ohjauksen tavoitteet ja sisällöt. Opiskelijan vastuu omasta oppimisprosessista ei vähennä ammattikorkeakoulun velvollisuuksia ja tehtäviä. Riittävän opintojen ohjauksen järjestäminen mahdollistaa sen, että opiskelija voi rakentaa itselleen oman elinikäisen oppimisen ja työelämän kannalta mielekkään tutkinnon.

Kehittämishanke tukee jatkossa käynnistyvien työvoimapolitiittisten koulutusten suunnittelua oppilaitoksessa. Välittömästi hankkeen valmistumisen jälkeen alkaa Imatralla syksyllä 2008 alkavan seuraavan työvoimapolitiittisen sosionomi (AMK) -aikuiskoulutusryhmän koulutusesitteen tekeminen, opetussuunnitelman muokkaustyö ja valintakoejärjestelyjen suunnittelu tämän kehittämishanketyön näkökulmien pohjalta. Konkreettinen jatkohanke olisi työvoimapolitiittisen koulutuksen kesäopiskelijajakson kehittäminen ASO5T-ryhmän kesän 2008 palautteen jälkeen.

LÄHTEET

Aikuisopiskelun tietopalvelujen, neuvonnan ja ohjauksen kehittäminen. 2006. Työministeriö. Helsinki.

Ammatillisen kehittymisen palvelut 2000-luvulla. 2007. Työministeriö. Helsinki: Käpylä Print Oy.

Ammattikorkeakoulujen yhteishaun johtoryhmän loppuraportti. 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:12. Helsinki: Yliopistopaino.

Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun HOPS-lomakkeisto 2007.

Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun opinto-opas 2007-2008.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. Otavan kirjapaino Oy.

Jokinen, E. & Luoma-Keturi, N. 2005. Koulutuksesta välineitä yksilön työuran pidentämiseen. Koulutuksen ajallisten vaikutusten tarkastelu. Työelämän tutkimuskeskus. Tampereen yliopisto.

Inhimillinen tekijä. 2007. TV2 10.10.2007. Kun rajat katoavat.

Jabe, M. 2005. Työ pätkii, perhe pelottaa. Fakta 17.8.2005. Talentum lehtiarkisto.

Kallberg, K. 2002. Ohjausta – kenen ehdoilla? Teoksessa Opintojen ohjauksen suunta-
viivoja. Opedin O-renkaan loppuraportti. Toim. P. Kokko. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna.

Kokko, P. & Kolehmainen, S. 2002. Mitä opimme toisiltamme? Teoksessa Yhdessä ammattikorkeakouluopintoja edistäen! Opintojen edistäminen ja tukeminen -projektin loppuraportti. Toim. S. Kolehmainen. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen. 2007. Opetusministeriö. Viitattu 29.6. 2007. [Http://www.miniedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/Korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen](http://www.miniedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/Korkeakoulujen_rakenteellinen_kehittäminen).

Kilpeläinen, A. 2004. Aikuiskoulutus elämänsäntun rakentajana. Potkua Nosteelle-seminaarissa Tampereella 5.-6.10.2004 pidetty esitys. Viitattu 30.6.2007. [Http://www.aedu.sakky.fi/noste/materiaali/arjakilpelainen.pdf](http://www.aedu.sakky.fi/noste/materiaali/arjakilpelainen.pdf).

Kuosmanen, V. 2001. Risteileviä polkuja vaikeassa maastossa. Teoksessa. Sosiaali-alan amk-pedagogiikkaa kokemassa. Toim. A. Jämsen. Rovaniemi: Oy SEVEN-PRINT Ltd.

Laki julkisista työvoimapalveluista 30.12.2002/1295.

Lehikoinen, A. & Saarniaho, R. & Suikkanen, A. 2002. Oppimisella osallisuuttavastauksia työn murrokseen. Sitran raportteja 29. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lehikoinen, A. 2007. Ajankohtaista opetusministeriöstä. Hallintopäälliköiden neuvottelupäivät 15.8.2007. Vaasa.

Lerkkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 14/2002.

Lerkkanen, J. & Virtanen, R. 2005. Opinto-ohjaus elämän eri vaiheissa osallisuuden lisääjänä. Teoksessa Opinto-ohjauksen tarkoitus. Toim. J. Lerkkanen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 51. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Lerkkanen, J. 2007. Kehittämishanke. Opinto-ohjaajakoulutus, luento 8.5.2007. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylä.

Moilanen, R. 2007. Ikäasenteet muuttuvat hitaammin kuin ikä. Talouselämä 11, 54.

Ohje työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta ja siihen hakeutuville ja osallistuvilla maksettavista etuuksista. 2007. Työministeriö O/8/2007. Helsinki.

Nurmi, M. 2007. Aikuisten ohjaus näyttötutkintojärjestelmässä. Teoksessa Kokeva Opo –hankkeen sadonkorjuu – opinto-ohjaajaopiskelijoiden ja kouluttajien ajatuksia, kokemuksia ja kehittämideoita. Toim. E. Tuominen. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Osaava opinto Moodle verkko-oppimisympäristöllä. Viitattu 13.9.2007
<http://betsie.scp.fi/moodleank/course/view.php?id=836>.

Osaava henkilöstö – menestyvät yritykset. 2006. Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n koulutus- ja työvoimapolitiiset linjaukset 2006-2010. Helsinki: Julkaisumonistamo Eteläranta Oy.

Pajarinen, M. & Puhakka, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Pasanen, H. 2003. Mitä ohjaus on (?) Teoksessa Oppimisen ohjaus verkossa. Toim. J. Matikainen. Helsinki: Yliopistopaino.

Söyring, R. 2007. Aikuiskoulutuksen ohjauspalveluiden kehitysnäkymät 1.2.2007. Lahden ammattikorkeakoulu. Viitattu 30.6.2007. http://www.lamk.fi/material/ritva_soyring.pdf.

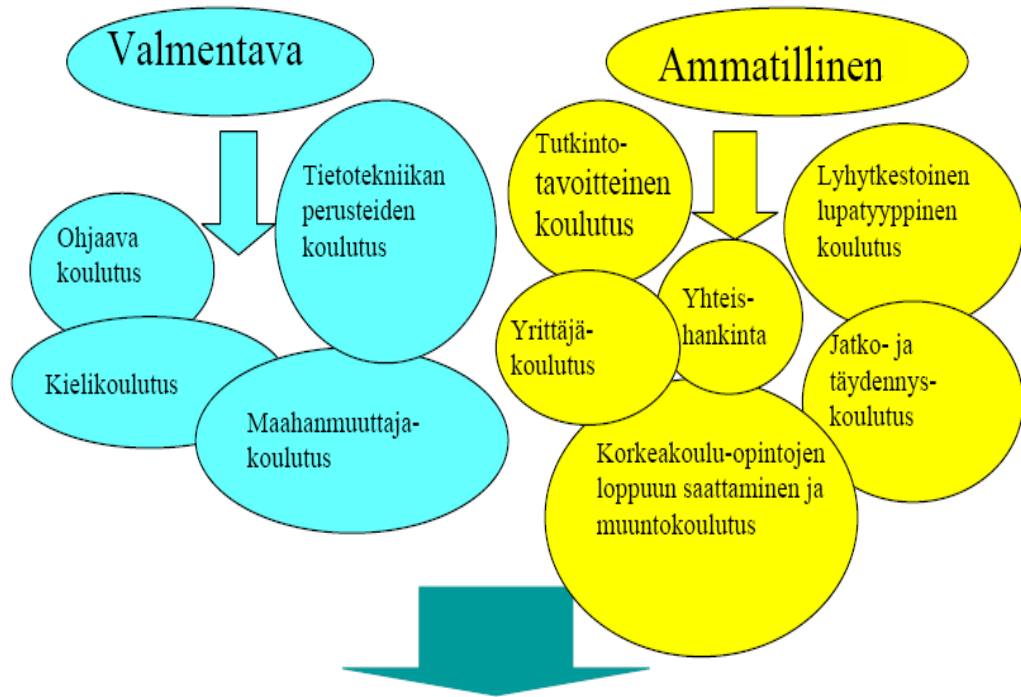
Toimeentuloturva 2007. Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma 2007. Helsinki: Edita Prima Oy.

Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Teoksessa Ohjausta opintoihin ja elämään -opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Toim. H. Kasurinen. Opetushallitus. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Vuorinen, R. 2006. Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä? Ohjaajien käsityksiä internetin merkityksestä työvälineenä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Liite 1. Työvoimakoulutuksen rakenne ja tavoitteet

Työvoimapoliittinen aikuiskoulutus

- Työmarkkinoiden toimivuuden parantaminen ja työvoiman saatavuuden turvaaminen
- Työllistyminen tai jatkokoulutukseen sijoittuminen
- Työurien pidentäminen
- Työttömyyden tai sen pitkittymisen ennaltaehkäisy
- Työelämän vaatimusten mukaisen ammattitaidon ja osaamisen varmistaminen
- Tutkintojen suorittaminen ja osaamisen sertifiointi
- Yrittäjyyden edistäminen
- Työelämän perusvalmiuksien hallinta ja palauttaminen
- Kotoutuminen ja kielitaidon saavuttaminen
- Tietotekniikan perusvalmiuksien hallinta
- Työkyvyn ylläpitäminen ja syrjäytymisen ehkäisy

Liite 2. ASO5T opetussuunnitelma 2007-2010

AMMATTIKORKEAKOULUN PERUSOPINNOT	11 CP	SLK 2007	KLK 2008	SLK 2008	KLK 2008	SLK 2009	KLK 2010
Suomen kieli ja viestintä	3	1,5	1,5				
Ruotsin kieli ja viestintä I	3			1,5	1,5		
Englannin kieli ja viestintä I	3		1,5	1,5			
Orientoivat opinnot	2	2					
KOULUTUSOHJELMAN PERUSOPINNOT							
	24 CP						
KÄYTTÄYTYMISTEET SOSIAALILAN TYÖSSÄ	14 op						
Käyttäytymistieteet sosiaalialan työssä	6	2	2	2			
Psykologia	3	1	1	1			
Erityispedagogiikka	3	1	2				
Oppiminen ja projektyöskentely	2	1,5			0,5		
Tutkittu tieto ja tiedonhankinta ammatillisessa toiminnassa							
Yhteiskuntatieteet sosiaalialan työssä	3		3				
Sosiologia	4						
Sosiaalipsykologia	3						
Sosiaalipsykiatrian ja -turvan perusteet							
KOULUTUSOHJELMAN AMMATTIOPINNOT							
	100 CP						
SUOMALAINEN YHTEISKUNTA	22 op						
Yrittäjyys; Markkinointi, juridiikka, laskentatoimi	7 op		2	2		3	
Suomalainen yhteiskunta II	9		3	3		3	
Suomalainen yhteiskunta III	6						6
AMMATILLINEN KEHITYMINEN	18 op						
Sosiaalialan työn perusteet	3	1		2			
Ammatti etiikka	3		1			2	
Sosiaalipedagogiikka	3			1		2	
Monikulttuurisuus sosiaalialan työssä	3				2	2	1
Marginaaliset alat ja sosiaalialan työ	6	1	2	2	1		

SOSIAALIALAN TYÖMENETELMÄT	18 op	SLK 2007	KLK 2008	SLK 2008	KLK 2009	SLK 2009	KLK 2010
Sosiaalialan työmenetelmät I							
Luovat ja toiminnalliset menetelmät	3	2	1				
Ratkaisu- ja voimavarakeskeiset menetelmät	3			1,5	1,5		
Tutkimuksen perusteet ja menetelmät	3			1,5	1,5		
Sosiaalialan työmenetelmät II							
Elämyspedagogiikka ja etsivä työ	3					3	
Verkostotyön menetelmät	3						3
Sosiaalialan työmenetelmät III							
Valinnainen, syventävä kirjallisuus	3						3
KUNTOUTTAVA TYÖ	27 op						
Kuntouttava työ I							
Kuntouttavan työn perusteet	4	1,5			1		1,5
Toimintakyky eriikäisissä	3					3	
Lastensuojelu- ja perhetyö	3			3			
Vammaistyö	3				3		
Kuntouttava työ II							
Vanhustyö	3		1			2	
Mielenterveyspsykiatria	3					3	
Päihdetyö	3				3		
Ryhmän ohjausmenetelmät	2						2
Kuntouttava työ III							
Valinnainen, syventävä kirjallisuus	3						3
TYÖN JA TYÖYHTEISÖN KEHITTÄMINEN	15 op						
Työhyvinvointi ja johtaminen	4		1		1		2
Tietotekniikka	3	2	1				
Yrittäjyys ja sosiaalitalous	4				1	3	
Ympäristö ja yhteisölliset menetelmät	4					2	2
VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT	15 OP						
HARJOITTELU	45 OP	9	4	7	8	6	6
OPINNÄYTETYÖ	15 OP		1	1	5	3	6
YHTEENSÄ	210 OP	32,5	36	34	38	36	34,5

Liite 3. Koulutusesite ASO5T huhtikuu 2007

ETELÄ-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Koulutusesite 4/2007

Sosiaalialan koulutusohjelma, sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (AMK) työvoimapolitiittisena koulutuksena aikaisemmin vähintään kouluasteen tai toisen asteen tutkinnon yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla suorittaneille (2007-2010)

Koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa laaja-alaisia ja luovia sosiaalialan ammattilaisia asiakas-, suunnittelu-, ohjaus- ja kehittämistehtäviin. Koulutus on tarkoitettu henkilöille, jotka ovat suorittaneet vähintään kouluasteen tai toisen asteen tutkinnon yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta.

Tutkinnon laajuus on 210 opintopistettä, ja koulutus kestää kolme vuotta. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS). Koulutusohjelman tutkintorakenne sisältää ammattikorkeakoulun perusopinnot, koulutusohjelman perus- ja ammattiopinnot, vapaasti valittavat opinnot, ohjattua harjoittelua ja opinnäytetyön. Yrittäjyyden teema on esillä niin teoriaopinnoissa (markkinointi, juridiikka, laskentatoimi) kuin työharjoitteluissakin, joista ainakin yksi pyritään suorittamaan yksityisessä hoivapalveluyrityksessä. Opiskelu on kokopäivätoimista, ja opinnot alkavat 3.9.2007.

Toteutus

Lukuvuodessa järjestetään opetusta keskimäärin 32-38 opintopistettä, joista osa on itsenäisiä etätehtäviä ja työharjoittelua. Yksi opintopiste tarkoittaa opiskelijan noin 27 h työtä. Itsenäinen opiskelu koostuu muun muassa alan kirjallisuuteen perehtymisestä, oppimistehtävien suorittamisesta ja opinnäytetyön tekemisestä. **Lukuvuoden 2007-2008 aikataulut selviävät opintojen alkaessa 3.9.2007.**

Haku päättyy 10.8. Pääsykokeet (teoriakoe tilaisuudessa jaettavan artikkelin pohjalta ja opettajien haastattelu) 20.8. ja tarvittaessa 21.8.2007. Valinta työvoimahallinnossa 22.8.2007, josta kutsut lähtevät opiskelijoille 23.8.2007 ja oppilaitoksesta kirje 24.8.2007.

Tiedustelut Koulutussihteeri Päivi Lind p. 02049 66908,
sähköposti: paivi.lind@scp.fi tai faksi: 02049 66900

Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu
Täydennyskoulutus ja kehityspalvelu/ Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö
Valto Käkelän katu 3, 53130 Lappeenranta
www.ekamk.fi

Lisätietoja Lehtori Helena Rautiainen p. 02049 66915,
sähköposti: helena.rautiainen@scp.fi tai
Koulutuspäällikkö Helena Wright p. 02049 66912,
sähköposti: helena.wright@scp.fi

Liite 4. Opiskelijoiden hyvinvointia edistävä toimintamalli

OPISKELIJOIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ TOIMINTAMALLI

Opiskelijoiden hyvinvointia edistävän toimintamallin tavoitteena on, että jokaisella oppilaitosyhteisön jäsenellä on oikeus ja velvollisuus puuttua opiskelijan opiskelua tai harjoittelua haittaavaan tai muuten huolestuttavaan päihteiden käyttöön, huoleen mielenterveydestä, sanalliseen tai fyysiseen väkivaltaan, uhkaavaan käytökseen tai seksuaaliseen ahdisteluun. Toimintamallissa noudatetaan yksilöllisyyttä, tahdikkuutta ja ehdotonta luottamuksellisuutta.

Yhteisön kaikki jäsenet sitoutuvat edistämään omalla toiminnallaan opiskelijoiden ja henkilökunnan terveyttä ja hyvinvointia.

1. Yleiset toimenpiteet

Toimintamalli esitellään opiskelijoille orientoivien opintojen ja opintojen ohjauksen yhteydessä. Huumeiden ja muiden päihteiden käyttöön sekä muihin hyvinvointia haittaaviin tekijöihin paneudutaan tulevan ammatin erityisvaatimusten mukaisesti. Opiskelijoiden opintojen edistymistä seurataan. Opiskelijoihin ohjataan opintojen suunnittelussa sekä omassa jaksamisessa.

2. Toimenpiteet päihde-tilanteissa

Jos opiskelija esiintyy oppilaitoksella päihteiden vaikutuksen alaisena, henkilökunta puuttuu asiaan ja lähtee opiskelijan kanssa opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan vastaanotolle tai Lappeenrannassa A-klinikalle (Armilankatu 44), jossa päihtymys varmistetaan puhallus- tai muulla testillä. Tutkimuksesta kieltäytyminen ei ole este käsitellä opiskelijaa päihdeongelmaisena. Opiskelija poistetaan oppilaitoksesta, koska päihteiden vaikutuksen alaisena ei voi osallistua opetukseen, ja asiasta tiedotetaan koulutuspäällikölle.

Jos joku oppilaitosyhteisön jäsen huolestuu opiskelijan päihteiden käytöstä, hänen tulee keskustella asiasta terveydenhoitajan tai/ja opettajan kanssa. Terveydenhoitaja ja opettaja selvittävät opiskelijan elämäntilanteen yhdessä opiskelijan kanssa. Opiskelija pyydetään neuvotteluun huolenaiheesta ja tarvittaessa kootaan työryhmä, johon voivat kuulua lääkäri, terveydenhoitaja, koulutusjohtaja, opettaja

sekä mahdollisesti muita erityisasiantuntijoita. Opiskelija, jota asia koskee, kutsutaan neuvotteluun ko. työryhmän kanssa ja opiskelijan asia käsitellään, vaikka hän ei saapuisikaan neuvotteluun. Neuvottelussa sovitaan ja kirjataan jatkotoimenpiteet.

3. Toimenpiteet muuta hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa

Muut hyvinvointia uhkaavat tilanteet ovat esimerkiksi oppilaitosyhteisön jäsenten huoli opiskelijan mielenterveydestä, sanallinen tai fyysinen väkivalta, uhkaava käytös tai seksuaalinen ahdistelu. Näissä tilanteissa yhteisön jäsenen tulee ottaa yhteyttä terveydenhoitajaan, opettajaan tai tarvittaessa poliisiin. Muuten näissä tilanteissa toimitaan, kuten päihdetilanteissa on kuvattu (keskustelu terveydenhoitajan tai/ja opettajan kanssa, tarvittaessa asiaa selvittävän työryhmä kokoaminen ja jatkotoimenpiteistä sopiminen).

Muissa mahdollisissa kriisitilanteissa näitä ohjeita voidaan soveltaa yksilöllisesti.

Hyväksytty 29.8.2006
Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä,
Ammattikorkeakoulun hallitus

Liite 5. HOPS 1 -lomake

ETELÄ-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUSUUNNITELMA HOPS 1

Opiskelija _____ Syksy 200_/1. opiskeluvuosi
Ryhmä _____ Palauta 2. jakson alkuun mennessä
Opettajatuutori _____ kehityskeskustelua varten

Opiskelijana teet itsellesi henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS), jota tarkistat ja täydennät vuosittain. HOPSin avulla ohjaat omaa opiskeluasi, seuraat opintojesi etenemistä ja suunnittelet valintojasi. Samalla suunnittelet tulevan ammattitaitosi painottumista mielestäsi tärkeille alueille. HOPSia käydään läpi opiskelijan ja opettajatuutorin välisessä kehityskeskustelussa.

1. OMAT TAVOITTEESI

EKAMK:n opinto-oppaassa kuvataan, mitä yhteisiä tavoitteita on jo valmiiksi asetettu koulutusohjelmassasi suoritettavalle tutkinnolle. Tutustu niihin.

Tehokas oppiminen edellyttää myös henkilökohtaisten tavoitteiden asettamista ja niiden pohdintaa. ***Mieti, mitkä aiheet ja minkälainen ammatillinen osaaminen kiinnostavat sinua erityisen paljon.*** Lähtökohtana ovat sinun omat tavoitteesi: mitä odotat tulevaisuudelta, millaisessa työssä haluat olla, mitä tehtäviä haluat tehdä ja millainen haluat olla.

Kirjaa omia tavoitteitasi ja unelmiasi sekä näkemyksiäsi työstä, jossa haluaisit toimia.

Millaista osaamista uskot tarvitsevasi omalla alallasi työelämässä?

2. TAUSTASI, VAHVUUTESI, SUURIMMAT HAASTEESI

Uuden opiskeluvaiheen alkaessa on hyvä tehdä yhteenvetoa siitä, mitä jo osaa.

Käy läpi aikaisempaa opiskeluasi ja oppimiskokemuksiasi työssä ja harrastuksissa. Voitko hyödyntää hankkimiasi kokemuksia opinnoissasi? Mitkä ovat tämänhetkiset vahvuutesi ja suurimmat haasteesi?

Mitkä ovat keskeiset alueet, joihin haluat panostaa kaikkein eniten opinnoissasi?

Aikaisempien opintojen hyväksi lukeminen ja korvaavuudet haetaan erillisellä lomakkeella ja ne ovat myös osa opiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa. Mitä korvaavuuksia olet anonut/ aiot anoa?

3. ELÄMÄNTILANTEESI

Opiskelun alkuvaiheessa on hyvä pohtia myös elämäntilanteen vaikutusta opiskeluun.

Mieti, mitkä asiat omassa elämässäsi voivat heijastua opiskeluun (edistävät tai hidastavat opiskelua). Mieti myös tarkasti, aiotko ja jaksatko tehdä töitä opiskelun ohessa.

4. ITSEARVIOINTI

Opiskelun mielekkyyttä ja onnistumista voit edistää sillä tavoin, että tunnistat oman kykysi ja tapasi opiskella ja oppia sekä kehität mahdollisia puutteitasi.

Minkälainen olet mielestäsi oppijana?

Arvioi asteikolla 1 – 5 omia taitojasi tällä hetkellä (5= paras arvosana)

Arviointikohde:	Arvosana:	Mahdollinen sanallinen kommentti:
Motivaatio ja halu oppia uutta		
Kyky asettaa tavoitteita		
Kyky suunnitella opintoja		
Itseluottamus ja itsenäisyys oppijana		
Lukemis-, kirjoittamis- ja luetun ymmärtämistaito		
Opittavien asioiden sisäistäminen		
Tiedonhankintataidot (kirjaston ja tietoverkkojen käyttötaito)		

Keskittymiskyky lukemiseen ja itseopiskeluun		
Keskittymiskyky lähiopetuksessa		
Ryhmätyötaidot ja sosiaalisuus		
Avoimuus uusille kokemuksille		
Ajankäytön hallinta; tehtävien palautus ajallaan, tunneille tulo		
Omasta hyvinvoinnista huolehtiminen		
Oman oppimisen ja osaamisen arviointikyky		
Kyky ottaa vastaan palautetta muilta		
Kyky antaa palautetta		
Itseohjautuvuus = oma-aloitteisuus, vastuullisuus, suunnitelmallisuus, tehokkuus		
Omien saavutusten ja tulosten juhliminen/palkitseminen		

5. OPINTOJEN OHJAUS JA TUKI

Varmista, että tunnet oman opiskelusi tukimuodot ja tukihenkilöt.

Pohdi, mitä ohjausta erityisesti tarvitset

Päiväys ja allekirjoitukset

Opiskelija

Opettajatuutori

Koulutuspäällikkö

Liite 6. Kehityskeskustelulomake

ETELÄ-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

KEHITYSKESKUSTELU

Opiskelija: _____ Opettajatuutori: _____
Ryhmä: _____ Aika ja paikka: _____

1. ARVIO KULUVASTA LUKUKAUDESTA TAI LUKUVUODESTA

1. Kuinka opinnot ovat lähteneet käyntiin? Miltä amk-opiskelu tuntuu?
(muunnellaan seuraaville vuosikursseille)

2. Oletko tyytyväinen omaan opiskeluusi EKAMK:ssa

- yleisesti opiskeluun liittyvät hyvät ja kehitettävät puolet
- omaan opiskeluun liittyvät hyvät ja kehitettävät puolet
- mahdolliset muutosehdotukset

3. HOPSin ja opintorekisteriotteen tarkastelu, (ks. HOPS-lomake)

4. Mitä tunnistat oppineesi? Miten omat tavoitteesi oppia tiettyjä asioita ovat toteutuneet?

- oppimisen arviointiperusteet: oma ja opettajien arvio, muut mahdolliset palautteet
- miten oppimisen ja kehityksen suunnittelua ja seurantaa tulee parantaa

5. Viihtyvyys opinnoissa, opiskeluryhmässä ja yksikössä

- onko sinulla kavereita omassa ryhmässäsi
- miten viihtyvyyttä ja oppimisympäristöä voidaan parantaa (seuraavassa apukysymyksiä)
 - Viihtyminen opinnoissa. Miten opiskelu antaa tyydytystä
 - Vaikutusmahdollisuudet opiskeluun ja opintoihin
 - Jaksamisen taso, opiskelun rasittavuus, oma fyysinen kunto
 - Omat ja oman opiskeluryhmän työolosuhteet (kotona/oppilaitoksessa)
 - Opiskeluryhmän toiminta ja toimivuus
 - Yhteistyö ja ilmapiiri oman opiskeluryhmän sisällä
 - Yhteistyö muiden ryhmien ja yksiköiden kanssa
- Opettajien, opettajatuutorin ja muun henkilöstön toiminta
 - Arvio opettajien ja ryhmäohjaajien antamasta ohjauksesta ja tuesta oppimistehtävien ja opintojen hoitamisessa
 - Tyytyväisyys muun henkilöstön toimintaan

2. TULEVAN LUKUVUODEN / LUKUKAUDEN SUUNNITTELU JA KESKUSTELU OPISKELUSTA PITÄMÄLLÄ TÄHTÄIMELLÄ

1. Mitä tavoitteita asetat tulevalle lukuvuodelle

- henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet opinnoissa (vapaasti valittavat ja vaihtoehtoiset opinnot, työharjoittelu, opinnäytetyö yms.)
- henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet tulevissa työtehtävissä
- miten näiden tavoitteiden saavuttamista tuetaan (itse/oppilaitos)
- ehdotukset ja ideat tulevan vuoden toiminnalle

2. Muut tulevaisuuden suunnitelmat

- mitä kesätyösuunnitelmia/ urasuunnitelmia sinulla on

3. Muut keskustelussa esille tulleet asiat

4. HOPSin päivittäminen/ Henkilökohtainen kehityssuunnitelma ja muut henkilökohtaiset suunnitelmat)

3. KESKUSTELU MUISTA AJANKOHTAISISTA HAASTEISTA TAI ONGELMISTA

4. KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA SUUNNITELMAT

Allekirjoitukset:

Opiskelija:

Opettajatuutori:
